

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حفظ موضوعی قرآن کریم

۳۰۰ موضوع از آیات اعتقادی، فروع دین و اخلاقی

ہر دم بضریح بی نشانت ای ماه

بتہ ست خیل قلب من باہر آہ

عمر سیت تشپس نامی دلم می گوید

یا فاطمہ اشغنی لنا عن اللہ

تقدیم به سرور زنان عالم و اسوہ مؤمنان، شفیعہ

روز جزا، حضرت فاطمہ زہرا علیہا السلام

سازمان اوقاف امریه
معاونت فرهنگی و اجتماعی

حفظ موضوعی قرآن کریم

۳۰۰ موضوع از آیات اعتقادی، فروع دین و اخلاقی

ناشر: معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

تهیه و تنظیم: مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین

اشراف علمی: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمد حاج ابوالقاسم

انتخاب آیات و پژوهش: سید مهدی هاشمی، سید مصطفی حسینی،

علی قاسمی

ترجمه آیات: حجت‌الاسلام والمسلمین استاد حسین انصاریان

صفحه آرایی: سید قاسم سیدیان

چاپ: سوم / تابستان ۱۳۹۳

شمارگان: ۲۰۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۱/۰۰۰ تومان

اهدایی معاونت فرهنگی و اجتماعی
سازمان اوقاف و امور خیریه

سایت سازمان: www.awqaf.ir

سایت معاونت: www.mfso.ir

سایت مجتمع: www.mfpo.ir

آدرس: تهران، خیابان نوفل لوشاتو، سازمان اوقاف و امور خیریه

معاونت فرهنگی و اجتماعی

آدرس: قم، خیابان جمهوری، بین کوچه ۱۶ و ۱۸ پلاک ۴۸

مجتمع فرهنگی پژوهشی معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

تلفن: ۰۲۵-۳۲۹۳۶۰۴۲، ۰۲۵-۳۲۹۳۶۰۴۳، نمابر: ۰۲۵-۳۲۹۳۶۰۴۳

غیر قابل فروش

بَلْ هُوَ آيَاتٌ يَبَيِّنُ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ

سازمان اوقاف و امور خیریه در راستای ترویج فرهنگ و معارف نورانی و اثربخش قرآن کریم، اقدام به برنامه ریزی وسیعی جهت انس هر چه بیشتر عموم مردم با کلام وحی نموده است.

یکی از برنامه های سازمان در آستان مقدس امامزادگان و بقاع متبرکه، طرح تربیت حافظان قرآن کریم می باشد که در اجابت به فرمان و تدبیر ولی امر مسلمین، حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مد ظله العالی) مبنی بر تربیت ده میلیون نفر حافظ صورت گرفته است؛ که حفظ موضوعی آیات یکی از راه های تحقق آن است.

﴿ مقدمه ﴾

این مجموعه منتخبی از آیات قرآن کریم و ترجمه آن در موضوعات اعتقادی، اجتماعی و اخلاقی است که امیدواریم با حفظ آن و به کار بردن دستورات آن در زندگی، گامی در جهت تحقق و استمرار حیات طیبه برداریم. ان شاء الله

در پایان بر خود لازم می دانیم از زحمات و تلاش خالصانه مؤسسه نورالثقلین قم، که ما را در انجام این مهم یاری نمودند تقدیر و تشکر نمائیم.

معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

جلد دوم: آیات اعتقادی ۲ (امامت، معاد)؛
جلد سوم: آیات فروع دین و احکام؛
جلد چهارم: آیات اخلاقی؛
جلد پنجم: آیات معارفی - سیاسی.
در کتاب حاضر که به سفارش معاونت
فرهنگی سازمان اوقاف و امور خیریه مهیا
گشته است، از میان ۹۹۹ موضوع قرآنی
۳۰۰ موضوع برگزیده شده و محضر شما
گرامیان تقدیم می‌شود. امید است این
تلاش اندک مورد قبول خدای کریم قرار
گیرد.

مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین قم
مصادف با ایام شهادت حضرت زهرا سلام الله علیها

بخش اول: آیات اعتقادی

فصل اول: خداشناسی و توحید

تأکید بر شناخت دین صحیح

- الف) ستایش از تحقیق در کسب برترین اعتقاد
ب) نفی راه‌های باطل در اعتقادات
۱. نفی تقلید در اعتقادات
۲. نفی پیروی از گمان در اعتقادات

توحید و یگانگی خداوند

- الف) ادله و براهین توحید
۱. برهان تمنع
۲. هماهنگی اجزای آفرینش؛ دلیل یگانگی خالق

اسماء و صفات خدا

- الف) برخی اوصاف نیکوی خداوند
ب) مهم‌ترین اوصاف ذات
۱. حیات، علم و قدرت بی پایان (آیه الكرسي)
۲. علم
۸. آگاهی خدا از نیت درونی
۹. همراهی و احاطه همیشگی خداوند

- ۱۰ عالم محضر خدا
ج) مهم ترین اوصاف فعل
- ۱۱ ۱. رحمت عام
- ۱۲ ۲. رازقیت
- ۱۳ ۳. هدایت تشریحی
د) برخی صفات سلبی
- ۱۴ ۱. بی مانند بودن خداوند
- ۱۵ ۲. نفی رؤیت پروردگار
- ۱۶ ۳. نفی شریک، فرزند و یاور
- فصل دوم: عدل الهی**
- ۱۷ نفی ظلم از ساحت پروردگار
عدل الهی و بلاها
- ۱۸ الف) حتمی بودن امتحان
- ۱۹ انواع امتحانات
ب) فلسفه بلاها
- ۲۰ ۱. بلا؛ امتحان بندگان
- ۲۱ ۲. جزای خود عمل
- ۲۲ ۳. تضرع و زاری در پیشگاه خداوند
- ۲۳ ۴. بالا بردن مقام مؤمنان
- ۲۴ ۵. جلوگیری از غرور و سرکشی بندگان

- ۲۵ حکمت روزی اندک برای مؤمنان
- ۲۶ ۶. خیر و مصلحت بندگان
- ۲۷ ۷. بروز توانایی و استعدادها
- ج) فلسفه آسایش کفار در دنیا
- ۲۸ ۱. بی ارزشی دنیا
- ۲۹ ۲. عذاب استدراجی
- ۳۰ ۳. مهلت، برای افزایش گناهان
- ۳۱ ۴. عدم قابلیت دنیا برای مجازات کامل
- ۳۲ عدم غفلت خداوند از اعمال ستمگران
- ۳۳ ۵. ثروت برای کفار؛ مایه عذاب در دنیا
- ۳۴ ۶. امتحان و آزمایش

فصل سوم: نبوت

ضرورت بعثت انبیاء

- ۳۵ بعثت انبیاء، اتمام حجت بر بندگان
- عصمت انبیاء
- ۳۶ هدایت انبیاء توسط خداوند
- وظیفه ما در برابر انبیاء
- ۳۷ ۱. ایمان و اطاعت
- ۳۸ ۲. پیشی نگرفتن بر انبیاء
- آثار پیروی از انبیاء

- ۳۹ ۱. زنده شدن دل‌ها
- ۴۰ ۲. جلب محبت الهی
- پیامبر خاتم حضرت محمد**
- ۴۱ بعثت پیامبر ، نعمت خدا بر بندگان
- ۴۲ لزوم اطاعت پیامبر
- ۴۳ تسلیم بودن در برابر سخن و فرمان پیامبر
- ۴۴ پیروی مطلق از تمام اوامر و نواهی پیامبر
- ۴۵ سزای آزار پیامبر
- ۴۶ خاتمیت
- ۴۷ دعوت جهانی
- ۴۸ پیامبر اسلام ؛ رحمت بر همه جهانیان
- عصمت پیامبر**
- ۴۹ عصمت پیامبر در رفتار و گفتار
- ۵۰ استواری پیامبر بر صراط مستقیم
- برخی صفات اخلاقی پیامبر**
- ۵۱ ۱. الگو بودن پیامبر برای همگان
- ۵۲ ۲. اخلاق نیکوی پیامبر
- ۵۳ ۳. شفقت نسبت به مؤمنان
- ۵۴ ۴. نرم‌خویی و مهربانی با مردم
- ۵۵ ۵. عدم درخواست اجر در برابر رسالت

فصل چهارم: امامت

امامت

- ۵۶ الف) ضرورت عقلی پیروی از شایسته‌ترین فرد در هدایت بندگان
- ب) ادله نقلی بر ضرورت وجود امام
- ۵۷ ۱. آیه وجوب اطاعت از اولی الامر
- ۵۸ ۲. وجود هدایت کننده برای همه زمان‌ها
- ۵۹ ۳. تعیین وصی توسط حضرت موسی برای مدت کوتاه
- لزوم عصمت امام
- ۶۰ ۱. آیه اولی الامر
- ۶۱ ۲. آیه تطهیر
- ۶۲ ۳. آیه ابتلاء
- ۶۳ ۴. آیه صادقین
- فضایل اهل بیت علیهم‌السلام
- ۶۴ ۱. آیه مباحله
- ۶۵ ۲. اهل بیت علیهم‌السلام، شجره طیبه
- ۶۶ ۳. اهل بیت علیهم‌السلام، برترین مخلوقات
- ۶۷ ۴. پرسش از نعمت ولایت در قیامت
- ۶۸ ۵. مودت اهل بیت علیهم‌السلام، مزد رسالت پیامبر
- ۶۹ ۶. پذیرش توبه آدم به واسطه اهل بیت

۷۰. ۷. انفاق در هنگام سختی (آیه اطعام)
۷۱. ۸. آیه اهل الذکر
۷۲. ۹. اهل بیت علیهم السلام؛ وسیله تقرب به خداوند
۷۳. ۱۰. توسل به پیامبر؛ شرط قبولی توبه
- فضایل اختصاصی هر یک از اهل بیت علیهم السلام
- الف) امیر مؤمنان علی علیه السلام
۷۴. ۱. آیه اکمال دین
۷۵. ۲. آیه ولایت
۷۶. ۳. آیه تبلیغ
۷۷. ۴. هادی امت
۷۸. ۵. آیه علم الكتاب
۷۹. ۶. آیه نجوا
۸۰. ۷. انفاق در نهان و آشکار
۸۱. ۸. ایثار در لیلۃ المبيت
۸۲. ب) حضرت زهرا علیها السلام
۸۳. ج) امام حسین علیه السلام
- د) امام زمان علیه السلام
۸۴. ۱. وراثت صالحان در زمین
۸۵. ۲. وعده حکومت مؤمنان در آخرالزمان
۸۶. ۳. حکومت جهانی مستضعفان

۸۷. ۴. باقی مانده خداوند
- فصل پنجم: معاد**
- الف) تأکید بر وقوع معاد
۸۸. نفی هرگونه تردید نسبت به وقوع معاد
۸۹. پاسخ به منکران معاد
۹۰. ب) اوصاف روز قیامت
۱. فرار از بستگان نزدیک
۹۱. ۲. زلزله وحشتناک رستاخیز
۹۲. ۳. پیرشدن کودکان از شدت سختی روز قیامت
۹۳. ۴. از بین رفتن مقام های دنیوی و عزت مندی مؤمنان
۹۴. ۵. جدایی انسان و تمام وابستگی ها
۹۵. ۶. سودمند نبودن نسبت ها و افتخارات قبیله ای
۹۶. ۷. نفی به عهده گرفتن گناه دیگری
۹۷. ۸. حاکمیت مطلق خداوند در روز قیامت
۹۸. ۹. ناکارآمدی تمام سرمایه های دنیا برای رهایی از عذاب
۹۹. ۱۰. حساب رسی انسان از اعمال خویش
۱۰۰. ۱۱. شگفتی انسان از دقت محاسبه و تجسم اعمال
۱۰۱. ۱۲. مشاهده کوچک ترین اعمال نیک و بد
۱۰۲. ۱۳. دقت و عدالت در سنجش اعمال
- ج) شاهدان اعمال در روز قیامت

۱۰۳ ۱. خداوند

۲. پیامبر اسلام

۱۰۴ گواه بودن پیامبر بر همگان

۱۰۵ گواه بودن پیامبر بر انبیای پیشین

۱۰۶ ۳. پیامبر هر امت

۱۰۷ ۴. مؤمنان حقیقی (امامان)

۱۰۸ ۵. اعضای بدن

شفاعت

۱۰۹ الف) تحقق شفاعت به اذن پروردگار

ب) شرط شفاعت کنندگان

۱۱۰ ۱. شهادت به حق

۱۱۱ ۲. رضایت پروردگار از گفتار و عمل ایشان

۱۱۲ ۳. وفاداری به عهد و پیمان با خداوند

۱۱۳ ج) شرط شفاعت شوندهگان

معاد جسمانی

۱۱۴ شکل‌گیری دوباره سر انگشتان

۱۱۵ زنده کردن همان استخوان پوسیده

بهشت و جهنم

۱۱۶ برخورداری از مواهب فوق تصور بهشتیان

۱۱۷ عذاب دردناک جهنمیان

بخش دوم: آیات فروع دین و احکام

نماز

۱۱۸ الف) وجوب نماز

۱۱۹ مداومت بر انجام نماز

ب) حکمت و فوائد نماز

۱۲۰ ۱. بهترین وسیله یاد خدا

۱۲۱ ۲. جلوگیری از ارتکاب منکرات

۱۲۲ روزه

۱۲۳ زکات

۱۲۴ خمس

جهاد

۱۲۵ اهمیت جهاد

۱۲۶ مقام جهادگران شهید

۱۲۷ حج

امر به معروف و نهی از منکر

۱۲۸ برتری مسلمانان به جهت امر به معروف و نهی از منکر

۱۲۹ عواقب ترک امر به معروف و نهی از منکر

۱۳۰ ترک نهی از منکر؛ عامل فساد امت‌های پیشین

۱۳۱ ضرورت تشکیل گروه‌های امر به معروف و نهی از منکر

۱۳۲ دعوت به تبلیغ عملی

تولّی

- ۱۳۳ الف) ولایت خداوند بر مؤمنان
 ۱۳۴ ب) ولایت پیامبر بر مؤمنان
 ۱۳۵ ج) ولایت اهل بیت بر مؤمنان
 ۱۳۶ د) ولایت مؤمنان نسبت به یکدیگر

تبرّی

- تأکید بر تبرّی از دشمنان
 ۱۳۷ نهی از دوستی با کافران
 ۱۳۸ مقدم داشتن ایمان بر همه روابط

فصل دوم: برخی احکام ازدواج و عفاف

- ۱۳۹ تأکید بر ازدواج و پرهیز از راه‌های نامشروع
 ۱۴۰ حرمت زنا

عفاف و حجاب

- ۱۴۱ وجوب حجاب و حکمت آن
 ۱۴۲ رعایت عفاف در نگاه به نامحرم
 ۱۴۳ علم خداوند به نگاه پنهانی به نامحرم
 ۱۴۴ رعایت عفاف در ارتباط با نامحرم
 ۱۴۵ رعایت عفاف در گفتار با نامحرم

بخش سوم: آیات اخلاقی

فصل اول: مباحث کلی

- خودسازی و تربیت نفس
- ۱۴۶ الف) عبادت؛ هدف خلقت
- ۱۴۷ ب) اهمیت تزکیه نفس
- ۱۴۸ محاسبه و مراقبه نفس
- ۱۴۹ عاقبت پیروی از هوای نفس
- ۱۵۰ پاداش دوری از هوای نفس
- ۱۵۱ تأثیر رحمت و فضل الهی در خودسازی
- ۱۵۲ ج) اهمیت ذکر و یاد خدا در خودسازی
- ۱۵۳ ذکر؛ موجب یاد خداوند از بندگان
- ۱۵۴ د) تأثیر نماز شب در خودسازی
- ۱۵۵ نماز شب؛ ویژگی برجسته پرهیزکاران
- تقوا
- ۱۵۶ الف) تقوا؛ ملاک برتری
- ب) آثار تقوا
- ۱۵۷ ۱. توانایی تشخیص حق از باطل
- ۱۵۸ ۲. راه‌گشایی در مشکلات
- ۱۵۹ ۳. آسانی کارها
- ۱۶۰ ۴. پوشاندن گناهان
- ۱۶۱ ۵. ورود به بهشت
- ۱۶۲ ۶. نزول برکات

ایمان

- ۱۶۳ نکوهش ایمان زبانی
- ۱۶۴ نتیجه ایمان؛ رهایی از عذاب جهنم
- ۱۶۵ ضرورت همراهی ایمان با عمل صالح
- (د) برخی صفات مؤمنان
- ۱۶۶ ۱. خشوع در نماز
- ۱۶۷ ۲. پرهیز از گفتار و کردار بیهوده
- ۱۶۸ ۳. پرداخت زکات
- ۱۶۹ ۴. نگهداری خود از شهوت های حرام
- ۱۷۰ ۵. پایبندی به امانت و عهد
- ۱۷۱ ۶. مداومت بر نماز
- ۱۷۲ ۷. خشوع به هنگام یاد خدا
- ۱۷۳ ۸. دارای کمالات اخلاقی
- ۱۷۴ ۹. برخوردار از محبوبیت
- ۱۷۵ ۱۰. محبت شدید به خداوند
- ۱۷۶ ۱۱. برخوردار از حمایت خداوند
- ۱۷۷ ۱۲. تواضع و فروتنی
- ۱۷۸ ۱۳. عبادت و شب زنده داری
- ۱۷۹ ۱۴. ترس از عذاب جهنم
- ۱۸۰ ۱۵. رعایت میانه روی در انفاق

۱۸۱. دوری از شرک، خونریزی، زنا
۱۸۲. پرهیز از شهادت باطل...
۱۸۳. پندپذیری از آیات الهی
۱۸۴. اهتمام به تقوآمداری همسر و فرزند
۱۸۵. دوری از گناهان و گذشت به هنگام خشم
۱۸۶. دعا، نماز، مشورت گرایی...

فصل دوم: برخی فضایل و کمالات اخلاقی

۱۸۷. ۱. شکر نعمت‌های الهی
۱۸۸. ۲. اخلاص
۱۸۹. ۳. صبر
۱۹۰. ۴. توکل
۱۹۱. ۵. علم آموزی
۱۹۲. ۶. هجرت برای کسب دین
۱۹۳. ۷. همت و تلاش
۱۹۴. ۸. تعظیم شعائرالله
۱۹۵. ۹. توبه از گناهان
۱۹۶. ۱۰. عدالت محوری ...
۱۹۷. ۱۱. انفاق و صدقه
۱۹۸. ۱۲. قرض الحسنه
۱۹۹. پاداش قرض دادن

- ۲۰۰ ۱۳. نیکی به والدین
- ۲۰۱ ۱۴. پیوند با خویشاوندان
- ۲۰۲ ۱۵. پاسخ بدی با خوبی
- ۲۰۳ ۱۶. احسان و نیکوکاری
- ۲۰۴ ۱۷. یتیم نوازی
- ۲۰۵ ۱۸. تواضع
- ۲۰۶ ۱۹. عفو و گذشت
- ۲۰۷ ۲۰. امانت‌داری
- ۲۰۸ ۲۱. قضاوت عادلانه
- ۲۰۹ ۲۲. ایثار و از خودگذشتگی
- ۲۱۰ ۲۳. وفای به عهد
- ۲۱۱ ۲۴. تعاون و همکاری
- ۲۱۲ ۲۵. دعا

نمونه دعا‌های قرآنی

- ۲۱۳ ۱. دعای طلب حسنه در دنیا و آخرت
- ۲۱۴ ۲. دعای طلب مغفرت و عاقبت به خیری
- ۲۱۵ ۳. دعای درخواست آسان گرفتن در حسابرسی
- ۲۱۶ ۴. دعای درخواست صبر، استقامت و پیروزی در برابر دشمنان
- ۲۱۷ ۵. دعای طلب رهایی از لغزش‌ها
- ۲۱۸ ۶. دعای آمرزش گناهان و رهایی از آتش دوزخ

۲۱۹. ۷. دعای اعتراف به گناه و طلب آمرزش
۲۲۰. ۸. دعای طلب صبر و عاقبت به خیری
۲۲۱. ۹. دعا برای هدایت خود و فرزندان
۲۲۲. ۱۰. دعا برای آمرزش همه مؤمنان
۲۲۳. ۱۱. دعا برای شروع و پایان نیک کارها
۲۲۴. ۱۲. دعا برای سعه صدر و تأثیر کلام
۲۲۵. ۱۳. دعا برای دوری از وسوسه‌های شیطان
۲۲۶. ۱۴. دعا برای طلب غفران و رحمت الهی
۲۲۷. ۱۵. دعای ملحق شدن به صالحان و طلب نیک‌نامی
۲۲۸. ۱۶. دعای اظهار نیاز به مصلحت و خیر
۲۲۹. ۱۷. دعا برای رفع کینه و عداوت نسبت به مؤمنان
۲۳۰. ۱۸. دعای درخواست ذریه صالح
۲۳۱. ۱۹. دعا برای هدایت همسر و فرزندان
۲۳۲. ۲۰. دعای دوری از عذاب جهنم
۲۳۳. ۲۱. دعای حضرت یونس در شکم ماهی

آداب زندگی

الف) آداب خانواده

۲۳۴. ۱. عیب‌پوشانی همسران نسبت به یکدیگر
۲۳۵. ۲. وظایف هر یک از همسران
۳. تقوا مداری در خانواده

- ۲۳۶ مسئولیت در برابر هدایت خانواده
- ۲۳۷ سفارش خانواده به نماز و شکیبایی بر آن
- ۲۳۸ ۴. خوش رفتاری با همسر
۵. توجه به تربیت و هدایت فرزندان
- ۲۳۹ موعظه و اندرز فرزند
- ۲۴۰ دعا برای هدایت فرزند
- ب) آداب دوستی**
- ۲۴۱ ۱. هم نشینی و دوستی با مؤمنان
- ۲۴۲ دوستی مؤمنان با یکدیگر
- ۲۴۳ پایداری دوستی مؤمنان در آخرت
- ۲۴۴ ۲. ترک دوستی با دنیاطلبان
- ۲۴۵ دوستی با ناهلان؛ موجب حسرت در آخرت
- ۲۴۶ ۳. ترک دوستی با نامحرم

فصل سوم: شناخت گناهان و رذایل اخلاقی

حب دنیا؛ سرچشمه گناهان

الف) ویژگی های دنیا

- ۲۴۷ ۱. ایجاد جلوه و تزیین برای مردم
- ۲۴۸ مراحل جلوه دنیا
- ۲۴۹ ۲. ناپایداری زینت های دنیوی
- ۲۵۰ ۳. بی ارزشی دنیا

- ۲۵۱ ب) نکوهش کثرت طلبی و دنیا دوستی
آشنایی با برخی رذایل اخلاقی و گناهان
۱. دروغ
- ۲۵۲ دروغ؛ نشانه بی ایمانی
- ۲۵۳ ۲. غیبت
- ۲۵۴ ۳. مسخره کردن و تحقیر دیگران
- ۲۵۵ ۴. عیب جویی و طعنه به دیگران
- ۲۵۶ ۵. به کار بردن القاب زشت و توهین آمیز
- ۲۵۷ ۶. دشنام به مقدسات دیگران
- ۲۵۸ ۷. تهمت
- ۲۵۹ ۸. دامن زدن به فساد (اشاعه فحشاء)
- ۲۶۰ ۹. نجواهای شیطانی
- ۲۶۱ ۱۰. گفتن سخنان گمراه کننده
- ۲۶۲ ۱۱. سوء ظن و تجسس
- ۲۶۳ ۱۲. خیانت به خدا، پیامبر و مؤمنان
- ۲۶۴ ۱۳. بخل
- ۲۶۵ ۱۴. تکبر
- ۲۶۶ ۱۵. شادمانی از گناه و علاقه به تحسین بی مورد دیگران
- ۲۶۷ ۱۶. منزّه دانستن خود از هر عیب
۱۷. حسد

- ۲۶۸ نهی از حسادت به دیگران
- ۲۶۹ پناه بردن به خدا از شرّ حسودان
- ۲۷۰ ۱۸. کشتن فرزند از بیم تنگدستی
- ۲۷۱ ۱۹. زنا
- ۲۷۲ ۲۰. قتل
- ۲۷۳ ۲۱. خوردن مال یتیم
- ۲۷۴ ۲۲. خوردن مال حرام
- ۲۷۵ ۲۳. قطع رحم
- ۲۷۶ ۲۴. ربا
- ۲۷۷ ۲۵. کم‌فروشی
- ۲۷۸ ۲۶. خودکشی
- ۲۷۹ ۲۷. شرب خمر و قمار
- ۲۸۰ ۲۸. غنا و آواز حرام

فصل چهارم: توبه

الف) اوصاف رحمت و غفران الهی

- ۲۸۱ بسیار آمرزنده
- ۲۸۲ حتمی نمودن رحمت بر خود
- ۲۸۳ تقدم رحمت بر غضب
- ۲۸۴ مغفرت برای مؤمنان، عذاب برای مجرمان (خوف و رجاء)
- ۲۸۵ توفیق توبه از سوی خداوند

- ۲۸۶ پذیرش توبه از سوی خداوند
ب) امیدبخشی به بندگان گناه کار
- ۲۸۷ نفی یأس و ناامیدی از رحمت خدا
- ۲۸۸ ناامیدی از رحمت؛ نشانه کفر
- ۲۸۹ آموزش همه گناهان جز شرک
- ۲۹۰ ترک گناهان کبیره؛ موجب محو گناهان صغیره
- ۲۹۱ عاقبت گناه کاران توبه کار
- ج) فضیلت توبه گران
- ۲۹۲ محبوبیت نزد خداوند
- ۲۹۳ همراهی با مؤمنان و بهره مندی از پاداش الهی
- د) شروط توبه
- ۲۹۴ ۱. عدم اصرار بر گناه
- ۲۹۵ ۲. توبه به هنگام
- ۲۹۶ ۳. جبران و اصلاح گذشته
- ۲۹۷ بهترین شیوه توبه
- ه) آثار استغفار
- ۲۹۸ ۱. برخورداری از غفران و رحمت الهی
- ۲۹۹ ۲. نزول انواع نعمت ها
- ۳۰۰ ۳. ایمنی از عذاب
- سخن پایانی

بخش اول :

آیات اعتقادی

فصل اول: خداشناسی و توحید

تأکید بر شناخت دین صحیح

الف) ستایش از تحقیق در کسب برترین اعتقاد

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا
إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ
يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ
أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾

کسانی که از پرستیدن طاغوت [یعنی بت‌ها، اربابان کفر و شیطان‌های سرکش] دوری کردند و به سوی خدا بازگشتند، بر آنان مژده باد؛ پس به بندگانم مژده ده. (۱۷) آنان که سخن را می‌شنوند و از بهترینش پیروی می‌کنند، اینان کسانی هستند که خدا هدایتشان کرده، و یقیناً خردمندند (۱۸) (زمر)

ب) نفی راه‌های باطل در اعتقادات

۱. نفی تقلید در اعتقادات

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا
 بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَاءَنَا أُولَٰئِكَ
 كَانُوا ءَابَاءَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا
 يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾

و هنگامی که به آنان [که مشرک و کافرند] گویند: از آنچه خدا نازل کرده پیروی کنید، می‌گویند: نه، بلکه از آیینی که پدرانمان را بر آن یافتیم، پیروی می‌کنیم. آیا اگر چه پدرانشان چیزی نمی‌فهمیدند و راه [حق را به سبب کوردلی] نمی‌یافتند [باز هم کورکورانه از آنان پیروی خواهند کرد؟!](بقره، ۱۷۰)

۲. نفی پیروی از گمان در اعتقادات

وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي
 مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

و بیشتر آنان [در عقایدشان] جز از گمان پیروی نمی‌کنند، یقیناً گمان به هیچ‌وجه انسان را از حق بی‌نیاز نمی‌کند، [و جای معرفت و دانش را نمی‌گیرد] مسلماً خدا به آنچه انجام می‌دهند داناست.

(یونس، ۳۶)

توحید و یگانگی خداوند

ادله و براهین توحید

۱. برهان تمنع

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا

فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾

لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ ﴿٢٣﴾

اگر در آسمان و زمین معبودانی جز خدا بود بی تردید هردو تباه می شد؛ پس منزّه است خدای صاحب عرش از آنچه [او را به ناحق به آن] وصف می کنند. (۲۲) خدا از آنچه انجام می دهد، بازخواست نمی شود و آنان [در برابر خدا] بازخواست خواهند شد. (۲۳) (انبیاء)

۲. ہماہنگی اجزای آفرینش؛

دلیل یگانگی خالق

وَاللَّهُمُّ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ
 الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَأَخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
 وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ
 النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ
 مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ
 فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيْحِ
 وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ
 وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

و خدای شما خدای یگانه است، جز او خدایی نیست، رحمتش بی‌اندازه است و مهربانی‌اش همیشگی. (۱۶۳) بی‌تردید در آفرینش آسمان‌ها و زمین و رفت و آمد شب و روز و کشتی‌هایی که در دریاها [با جابجا کردن مسافر و کالا] به سود مردم روانند و بارانی که خدا از آسمان نازل کرده و به وسیله آن زمین را پس از مردگی‌اش زنده ساخته و در آن از هر نوع جنبنده‌ای پخش کرده و گرداندن بادها و ابرِ مسخّر میان آسمان و زمین، نشانه‌هایی است [از توحید، ربوبیت و قدرت خدا] برای گروهی که می‌اندیشند. (۱۶۴) (بقره)

اسماء و صفات خدا

برخی اوصاف نیکوی خداوند

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلِيمٌ الْغَيْبِ
 وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ
 اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ
 السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ
 الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا
 يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ
 الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

اوست خدایی که جز او هیچ معبودی نیست، دانای نهان و آشکار است، او رحمان و رحیم است. (۲۲) اوست خدایی که جز او هیچ معبودی نیست، همان فرمانروای پاک، سالم از هر عیب و نقص، ایمنی بخش، چیره، شکست‌ناپذیر، جبران‌کننده، شایسته بزرگی و عظمت، و خدا از آنچه شریک او قرار می‌دهند منزّه است. (۲۳) اوست خدا، آفریننده، نوساز، صورتگر، همه نام‌های نیکو ویژه اوست. آنچه در آسمان‌ها و زمین است همواره برای او تسبیح می‌گویند، و او توانای شکست‌ناپذیر و حکیم است. (۲۴) (حشر)

ب) مهم ترین اوصاف ذات

۱. حیات، علم و قدرت بی پایان (آیة الکرسی)

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا
تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ
إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا
خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ
إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ
الْعَظِيمُ

خدای یکتا که جز او هیچ معبودی نیست، زنده و قائم به ذات [و مدبّر و برپا دارنده و نگه دارنده همه مخلوقات] است، هیچ‌گاه خواب سبک و سنگین او را فرا نمی‌گیرد، آنچه در آسمان‌ها و آنچه در زمین است در سیطره مالکیت و فرمانروایی اوست. کیست آن که جز به اذن او در پیشگاهش شفاعت کند؟ آنچه را پیش روی مردم است [که نزد ایشان حاضر و مشهود است] و آنچه را پشت سر آنان است [که نسبت به آنان دور و پنهان است] می‌داند. و آنان به چیزی از دانش او احاطه ندارند مگر به آنچه او بخواهد. تخت [حکومت و قدرتش] آسمان‌ها و زمین را فرا گرفته و نگهداری آنها بر او مشقت‌آور نیست؛ و او بلند مرتبه و بزرگ است. (بقره، ۲۵۵)

۲. علم

آگاهی خدا از نیت درونی

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسَّوَسُ
 بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ
 الْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَنْتَقِي الْمُرْتَلِقِينَ عَنِ الْيَمِينِ
 وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا
 لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾

همانا انسان را آفریدیم و همواره آنچه را که باطنش [نسبت به معاد و دیگر حقایق] به او وسوسه می‌کند، می‌دانیم، و ما به او از رگ گردن نزدیک‌تریم. (۱۶) [یاد کن] دو فرشته‌ای که همواره از ناحیه خیر و از ناحیه شر، ملازم انسان هستند و همه اعمالش را دریافت کرده و ضبط می‌کنند. (۱۷) هیچ سخنی را به زبان نمی‌گوید جز اینکه نزد آن [برای نوشتن و حفظش] نگهبانی آماده است. (۱۸) (سوره ق)

همراهی و احاطه همیشگی خداوند

... وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا

تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾

... و او با شماست هر جا که باشید، و خدا
به آنچه انجام می دهید بیناست. (حدید، ۴)

عالم محضر خدا

أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ

مگر ندانسته که قطعاً خدا [همه کارهایش

را] می بیند؟ (علق، ۱۴)

ج) مهم‌ترین اوصاف فعل

۱. رحمت

... قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ^ط

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ^ع

فَسَأْأَلُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ

الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾

... خدا فرمود: عذابم را به هر کس بخواهم می‌رسانم و رحمتم همه چیز را فرا گرفته است، پس به زودی آن را برای کسانی که [از شرک و کفر و بت‌پرستی و ارتداد] می‌پرهیزند و زکات می‌پردازند و به آیاتم ایمان می‌آورند، مقرر می‌دارم.

(اعراف، ۱۵۶)

۲. رازقیت

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ
رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ

فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦﴾

و هیچ جنبنده‌ای در زمین نیست مگر اینکه رزق او بر خداست، و [او] قرارگاه واقعی و جایگاه موقت آنان را می‌داند؛ همه [این امور] در کتابی روشن ثبت است. (هود، ۶)

٣. ہدایت تشریحی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ

لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ إِنَّا خَلَقْنَا

الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ

فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَاهُ

السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾

به نام خدا که رحمتش بی‌اندازه است و مهربانی‌اش همیشگی * آیا بر انسان زمانی از روزگار گذشت که چیزی در خور ذکر نبود؟ (۱) ما انسان را از نطفه آمیخته و مختلطی [از مواد و عناصر] آفریدیم و او را از حالتی به حالتی و شکلی به شکلی [از نطفه به علقه، از علقه به مضغه، از مضغه به استخوان تا طفلی کامل] درآوردیم، پس او را شنوا و بینا قرار دادیم. (۲) ما راه را به او نشان دادیم یا سپاس گزار خواهد بود یا ناسپاس. (۳) (انسان)

د) برخی صفات سلبی

۱. بی‌مانند بودن خداوند

... لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ... ﴿۱۱﴾

...هیچ چیزی مانند او نیست...

(شوری، ۱۱)

۲. نفی رؤیت پروردگار

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ
 الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾

چشم‌ها او را در نمی‌یابند، ولی او
 چشم‌ها را درمی‌یابد، و او لطیف و
 آگاه است. (انعام، ۱۰۳)

۳. نفی شریک، فرزند و یاور

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ
 يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمَلِكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
 وَلِيٌّ مِنَ الذَّلِيلِ وَكَبْرَهُ تَكْبِيرًا

و بگو: همه ستایشها ویژه خداست
 که نه فرزندی گرفته و نه در فرمانروایی
 شریکی دارد و نه او را به سبب ناتوانی
 کمک‌کار و یاوری است. و او را بسیار
 بزرگ شمار. (اسراء، ۱۱۱)

فصل دوم:

عدل الهی

نفی ظلم از ساحت پروردگار

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ^ط وَإِنْ تَكُ
 حَسَنَةً يُّضْعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ
 أَجْرًا عَظِيمًا

یقیناً خدا به اندازه وزن ذره‌ای [به احدی] ستم نمی‌کند، و اگر [هم وزن آن ذره] کار نیکی باشد، آن را دو چندان می‌کند، و از نزد خود پاداشی بزرگ می‌دهد. (نساء، ۴۰)

عدل الهی و بلاها

الف) حتمی بودن امتحان

أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا
 ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا
 الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ
 صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكٰذِبِينَ ﴿٣﴾

آیا مردم گمان کرده‌اند، همین که بگویند: ایمان آوردیم، رها می‌شوند و [به وسیله جان، مال، اولاد و حوادث] مورد آزمایش قرار نمی‌گیرند؟ (۲) در حالی که یقیناً کسانی که پیش از آنان بودند، آزمایش کرده‌ایم [پس اینان هم بی‌تردید آزمایش می‌شوند]، و مسلماً خدا کسانی را که [در ادعای ایمان] راست گفته‌اند می‌شناسد، و قطعاً دروغگویان را نیز می‌شناسد. (۳)

(عنکبوت)

انواع امتحانات

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ

وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ

وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿۱۰۵﴾

و بی تردید شما را به چیزی اندک از ترس و گرسنگی و کاهش بخشی از اموال و محصولات [نباتی یا ثمرات باغ زندگی از زن و فرزند] آزمایش می‌کنیم. و صبرکنندگان را بشارت ده. (بقره، ۱۰۵)

ب) فلسفه بلاها

۱. بلا؛ امتحان بندگان

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ

مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُواْ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾

مسلماناً ما شما را امتحان می‌کنیم تا مجاهدان از شما و صابران را مشخص نماییم، و اخبار شما را نیز [که اعمال و اسرار شماست] می‌آزماییم [تا صدق و کذب شما را در همه امور معلوم بداریم].

(محمد، ۳۱)

۲. جزای خود عمل

وَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا
 كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾

هر آسیبی به شما رسد به سبب اعمالی
 است که مرتکب شده‌اید، و از بسیاری [از
 همان اعمال هم] درمی‌گذرد (شوری، ۳۰)

۳. تضرع و زاری در پیشگاه خداوند

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ
فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ

بُنْضِرُونَ ﴿٤٢﴾

و بی تردید ما به سوی امت‌هایی که پیش از تو بودند [پیامبرانی] فرستادیم؛ پس آنان را [چون با پیامبران به مخالفت و دشمنی برخاستند] به تهیدستی و سختی و رنج و بیماری دچار کردیم، تا [در پیشگاه ما] فروتنی و زاری کنند (انعام، ۴۲)

٤. بالابردن مقام مؤمنان

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ

وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ

وَالشَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا

لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ

صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۗ وَأُولَئِكَ

هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

و بی‌تردید شما را به چیزی اندک از ترس و گرسنگی و کاهش بخشی از اموال و محصولات [نباتی یا ثمرات باغ زندگی از زن و فرزند] آزمایش می‌کنیم. و صبرکنندگان را بشارت ده. (۱۵۵) همان کسانی که چون مصیبتی سخت به آنان رسد می‌گویند: انا لله و انا الیه راجعون «ما مملوک خداییم و یقیناً به سوی او باز می‌گردیم» (۱۵۶) آنانند که درودها و رحمتی از سوی پروردگارشان بر آنان است و آنانند که هدایت یافته‌اند. (۱۵۷)

(بقره)

۵. جلوگیری از غرور و سرکشی بندگان

وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّنْ ضُرٍّ

لَلَّجُوا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾

اگر به آنان رحم کنیم و آسیبی را که
دچار آن هستند [از آنان] برطرف سازیم،
باز هم سرگردانند و در طغیانشان لجاجت
می‌ورزند. (مؤمنون، ۷۵)

حکمت روزی اندک برای مؤمنان

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ

اگر خدا رزق را بر بندگانش وسعت دهد، در زمین سرکشی و ستم کنند، ولی آنچه را بخواهد به اندازه نازل می‌کند؛ یقیناً او به بندگانش آگاه و بیناست. (شوری، ۲۷)

۶. خیر و مصلحت بندگان

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ
 كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا
 وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا
 شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ
 لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

جنگ [با دشمن] بر شما مقرر شده، و
 حال آن که برایتان ناخوشایند است. و بسا
 چیزی را خوش ندارید و آن برای شما
 خیر است، و بسا چیزی را دوست دارید
 و آن برای شما زیان دارد؛ و خدا [مصلحت
 شما را در همه امور] می‌داند و شما
 نمی‌دانید. (بقره، ۲۱۶)

۷. بروز توانایی و استعدادها

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾

بی تردید با دشواری آسانی است. (۵) [آری]

بی تردید با دشواری آسانی است. (۶) (انشراح)

ج) فلسفه آسایش کفار در دنیا

۱. بی ارزشی دنیا

لَا يَغُرَّنَكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي
 الْبِلَادِ ﴿١٩٦﴾ مَتَّعُ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَهُمْ
 جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾

رفت و آمد کافران در شهرها [با وسایل
 و ابزار فراوان و شوکت ظاهری] تو را
 به طمع نیندازد. (۱۹۶) [این] برخورداری
 اندک [و ناچیزی از زندگی زود گذر دنیا]
 است؛ سپس جایگاهشان دوزخ است، و آن
 بد آرامگاهی است. (۱۹۷) (آل عمران)

۲. عذاب استدراجی

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ
 مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأَمْلِي لَهُمْ
 إِنِّي كِيدِي مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾

و کسانی که آیات ما را تکذیب کردند،
 به تدریج از جایی که نمی دانند [به ورطه
 سقوط و هلاکت می کشانیم تا عاقبت به
 عذاب دنیا و آخرت دچار شوند.] (۱۸۲) و
 به آنان مهلت می دهیم؛ [زیرا از سیطره
 قدرت ما بیرون رفتنی نیستند] یقیناً تدبیر
 و نقشه من استوار است. (۱۸۳) (اعراف)

۳. مهلت، برای افزایش گناهان

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمِّلِي لَهُمْ
خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمِّلِي لَهُمْ لِيَزِدَادُوا
إِثْمًا وَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾

و کسانی که کافر شدند، گمان نکنند
مهلتی که به آنان می‌دهیم به سودشان
خواهد بود، جز این نیست که مهلتشان
می‌دهیم تا بر گناه خود بیفزایند، و
برای آنان عذابی خوار کننده است.

(آل عمران، ۱۷۸)

۴. عدم قابلیت دنیا برای مجازات کامل

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ
 عَلَيْهِمْ دَابَّةً وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ
 مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَجِرُّونَ
 سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾

و اگر خدا مردم را به سبب ستمشان مؤاخذه کند، هیچ جنبنده‌ای را [که مستحق مؤاخذه است] بر روی زمین باقی نمی‌گذاشت، ولی آنان را تا مدتی معین مهلت می‌دهد، پس هنگامی که اجلشان سرآید، نه ساعتی پس می‌مانند و نه ساعتی پیش می‌افتند. (نحل، ۶۱)

عدم غفلت خداوند از اعمال ستمگران

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا
يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ
لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ﴿٤٢﴾

و خدا را از آنچه ستمکاران انجام می دهند،
بی خبر مپندار؛ مسلماً [کیفر] آنان را برای
روزی که چشم‌ها در آن خیره می شود به
تأخیر می اندازد. (۴۲، ابراهیم)

۵. ثروت برای کفار؛ مایه عذاب در دنیا

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا
 يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾

اموال و فرزندانشان تو را به شگفت نیآورد؛
 خدا می‌خواهد آنان را در این زندگی دنیا
 به وسیله آنها عذاب کند، و جانشان در
 حالی که کافرند بیرون رود. (توبه، ۵۵)

۶. امتحان و آزمایش

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا
 مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ
 رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

دیدگانت را به آنچه برخی از اصناف آنان را بهره‌مند کردیم مدوز، [آنچه به آنان داده‌ایم] شکوفه [بی‌میوه و زیور و زینت] دنیاست تا آنان را در آن بیازماییم، و رزق پروردگارت بهتر و پایدارتر است. (طه، ۱۳۱)

فصل سوم: نبوت

ضرورت بعثت انبیاء

بعثت انبیاء، اتمام حجت بر بندگان

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ
لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ
اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

پیامبرانی که مژده‌رسان و بیم‌دهنده بودند تا مردم را [در دنیا و آخرت در برابر خدا] پس از فرستادن پیامبران، عذر و بهانه و حجتی نباشد؛ و خدا همواره توانای شکست‌ناپذیر و حکیم است. (نساء، ۱۶۵)

عصمت انبیاء

هدایت انبیاء توسط خداوند

أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَتْهُمْ
 أَقْدَمَهُ قَدْ لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا
 إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٩٠﴾

آنان [که در آیات گذشته به عنوان پیامبران از ایشان یاد شد] کسانی هستند که خدا هدایتشان کرد، پس به هدایت آنان اقتدا کن، [و به قوم خود] بگو: در برابر رسالتم پاداشی از شما نمی‌خواهم، این [قرآن] جز کلامی استوار و باارزش و پندی برای جهانیان نیست. (انعام، ۹۰)

وظیفہ ما در برابر انبیاء

۱. ایمان و اطاعت

ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ ۚ
 وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ ۙ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ ۚ
 وَكُتُبِهِ ۚ وَرُسُلِهِ ۚ لَا نُفِرُّ بَيْنَ أَحَدٍ
 مِّنْ رُّسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۗ
 غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾

پیامبر به آنچه از پروردگارش به او نازل شده ایمان آورده، و مؤمنان همگی به خدا و فرشتگان و کتاب‌ها و پیامبران، ایمان آورده‌اند [و بر اساس ایمان استوارشان گفتند:] ما میان هیچ یک از پیامبران او فرق نمی‌گذاریم. و گفتند: شنیدیم و اطاعت کردیم، ای پروردگار ما! آمرزشت را خواهیم و بازگشت [همه] به سوی توست. (بقره، ۲۸۵)

۲. پیشی نگرften بر انبیا ﷺ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا نُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ

وَرَسُولِهِ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است
و مهربانی اش همیشهگی * ای اهل ایمان!
بر خدا و پیامبرش [در هیچ امری از امور
دین و دنیا و آخرت] پیشی مگیرید و از
خدا پروا کنید که خدا شنوا و داناست.

(حجرات، ۱)

آثار پیروی از انبیاء علیهم السلام

۱. زنده شدن دل‌ها

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ
وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
وَأَعْلَمُوا أَنَّهُ اللَّهُ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ
وَقَلْبِهِ، وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

ای اهل ایمان! هنگامی که خدا و پیامبرش شما را به حقایقی که به شما [حیات معنوی و] زندگی [واقعی] می‌بخشد، دعوت می‌کنند اجابت کنید، و بدانید که خدا میان آدمی و دلش حایل می‌شود [تا حق را باطل و باطل را حق مپندارد] و مسلماً همه شما به سوی او محشور خواهید شد. (انفال، ۲۴)

۲. جلب محبت الهی

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ
 اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ
 قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ

تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾

بگو: اگر خدا را دوست دارید، پس مرا پیروی کنید تا خدا هم شما را دوست بدارد، و گناهانتان را بپارزد؛ و خدا بسیار آمرزنده و مهربان است. (۳۱) بگو: از خدا و پیامبر اطاعت کنید. چنانچه روی گردانیدند [بدانند که] یقیناً خدا کافران را دوست ندارد. (۳۲) (آل عمران)

پیامبر خاتم حضرت محمد ﷺ

بعثت پیامبر ﷺ، نعمت خدا بر بندگان

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ
فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ
آيَاتِهِ، وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا
مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾

یقیناً خدا بر مؤمنان منت نهاد که در میان آنان پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می‌خواند و [از آلودگی‌های فکری و روحی] پاکشان می‌کند، و کتاب و حکمت به آنان می‌آموزد، و به راستی که آنان پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند. (آل عمران، ۱۶۴)

لزوم اطاعت پیامبر ﷺ

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ
تَوَلَّىٰ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾

هر که از پیامبر اطاعت کند، در حقیقت از خدا اطاعت کرده و هر که روی برتابد [حسابش با ماست.] ما تو را بر آنان مسئول [اعمالشان که به طور اجبار از فسق و فجور حفظشان کنی] نفرستادیم.

(نساء، ۸۰)

تسلیم بودن در برابر سخن و فرمان پیامبر ﷺ

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ
وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ
أَمْرِهِمْ ۗ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ

ضَلَالًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾

و هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد هنگامی
که خدا و پیامبرش کاری را حکم کنند
برای آنان در کار خودشان اختیار باشد؛
و هرکس خدا و پیامبرش را نافرمانی کند
یقیناً به صورتی آشکار گمراه شده است.
(احزاب، ۳۶)

پیروی مطلق از تمام اوامر و نواهی پیامبر ﷺ

... وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا

نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ

شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾

و [از اموال و احکام و معارف دینی] آنچه را پیامبر به شما عطا کرد بگیرید و از آنچه شما را نهی کرد، باز ایستید و از خدا پروا کنید؛ زیرا خدا سخت کیفر است (حشر، ۷)

سزای آزار پیامبر ﷺ

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا

مُهِينًا

قطعاً آنان که خدا و پیامبرش را می آزارند، خدا در دنیا و آخرت لعنتشان می کند، و برای آنان عذابی خوارکننده آماده کرده است. (احزاب، ۵۷)

خاتمیت

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ
 وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ
 اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

محمد، پدر هیچ یک از مردان شما نیست،
 ولی فرستاده خدا و خاتم پیامبران است؛
 و خدا به هر چیزی داناست. (احزاب، ۴۰)

دعوت جهانی

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

ما تو را برای همه مردم جز مژده‌رسان
و بیم دهنده نفرستادیم، ولی بیشتر مردم
[به این واقعیت] معرفت ندارند (سبأ، ۲۸)

پیامبر اسلام ﷺ
رحمت بر همه جهانیان

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾

و تو را جز رحمتی برای جهانیان
نفرستادیم. (انبیاء، ۱۰۷)

عصمت پیامبر ﷺ

عصمت پیامبر ﷺ در رفتار و گفتار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا

غَوَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٣﴾ إِنْ هُوَ

إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ﴿٥﴾

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و مهربانی اش همیشگی * سوگند به ستاره هنگامی که [برای غروب کردن در کرانه افق] افتد؛ (۱) که هرگز دوست شما از راه راست منحرف نشده، و [در ایمان و اعتقادش از راه خدا] به خطا نرفته؛ (۲) و از روی هوا و هوس سخن نمی گوید. (۳) گفتار او چیزی جز وحی که به او نازل می شود نیست. (۴) [فرشته] بسیار نیرومند به او تعلیم داده است. (۵) (نجم)

استواری پیامبر ﷺ بر صراط مستقیم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

یس (۱) وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ (۲) إِنَّكَ لَمِنَ

الْمُرْسَلِينَ (۳) عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۴)

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و
 مهربانی اش همیشگی * یس (۱) سوگند به
 قرآن کریم، (۲) بی تردید تو از فرستادگانی، (۳)
 بر راهی مستقیم [قرار داری]. (۴) (یس)

برخی صفات اخلاقی پیامبر ﷺ

۱. الگو بودن پیامبر ﷺ برای همگان

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ
حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ

وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

یقیناً برای شما در [روش و رفتار] پیامبر
خدا الگوی نیکویی است برای کسی که
همواره به خدا و روز قیامت امید دارد؛ و
خدا را بسیار یاد می‌کند. (احزاب، ۲۱)

۲. اخلاق نیکوی پیامبر ﷺ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَا أَنْتَ بِنِعْمَةٍ
رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ
مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و
مهربانی اش همیشگی * ن، سوگند به قلم و
آنچه می نویسند، (۱) که به سبب رحمت
پروردگارت [که نبوت و دانش و بصیرت
است] تو مجنون نیستی؛ (۲) و بی تردید برای
تو پاداشی همیشگی است؛ (۳) و یقیناً تو بر
بلندای سجایای اخلاق عظیمی قرار داری. (۴)
(قلم)

۳. شفقت نسبت به مؤمنان

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ
 أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ
 حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ
 رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾

یقیناً پیامبری از جنس خودتان به سویتان آمد که به مشقت افتادنتان بر او دشوار است، اشتیاق شدیدی به [هدایت] شما دارد، و نسبت به مؤمنان رؤوف و مهربان است. (توبه، ۱۲۸)

۴. نرم‌خویی و مهربانی با مردم

فِيمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ
فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ
فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ
فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ

يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾

[ای پیامبر!] پس به مهر و رحمتی از سوی خدا با آنان نرم خوی شدی، و اگر درشت خوی و سخت دل بودی از پیرامونت پراکنده می‌شدند؛ بنابراین از آنان گذشت کن، و برای آنان آمرزش بخواه، و در کارها با آنان مشورت کن، و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن؛ زیرا خدا توکل کنندگان را دوست دارد.

(آل عمران، ۱۵۹)

۵. عدم درخواست اجر در برابر رسالت

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ

شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾

بگو: من از شما [در برابر تبلیغ دین هیچ] پاداشی نمی‌خواهم، جز اینکه هر که بخواهد [می‌تواند از برکت هدایت من] راهی به سوی پروردگارش بگیرد
(فرقان، ۵۷)

فصل چہارم: امامت

امامت

الف) ضرورت عقلی پیروی از شایسته‌ترین فرد در هدایت بندگان

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلْ
 اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
 أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِي
 فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾

بگو: آیا از معبودان شما کسی هست که به
 سوی حق هدایت کند؟ بگو: فقط خداست
 که به سوی حق هدایت می‌کند؛ پس آیا
 کسی که به سوی حق هدایت می‌کند، برای
 پیروی شدن شایسته‌تر است یا کسی که
 هدایت نمی‌یابد مگر آن که هدایتش کنند؟
 شما را چه شده؟ چگونه [بدون دانش] داوری
 می‌کنید؟ (یونس، ۳۵)

ب) ادله نقلی بر ضرورت وجود امام

۱. آیه وجوب اطاعت از اولی الامر

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اطِيعُوْا اللّٰهَ وَاَطِيعُوْا
الرَّسُوْلَ وَاُوْلِيْ الْاَمْرِ مِنْكُمْ فَاِنْ نَنْزَعْنٰمْ فِى
شَيْءٍ فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ اِنْ كُنْتُمْ تُوْمِنُوْنَ
بِاللّٰهِ وَاَلْيَوْمِ الْاٰخِرِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَّاَحْسَنُ

تَأْوِيْلًا

ای اهل ایمان! از خدا اطاعت کنید و [نیز] از پیامبر و صاحبان امر خودتان [که امامان از اهل بیت‌اند و چون پیامبر دارای مقام عصمت می‌باشند] اطاعت کنید. و اگر درباره چیزی [از احکام و امور مادی و معنوی و خانوادگی و اجتماعی و جنگ و صلح] نزاع داشتید، آن را [برای فیصله یافتنش] اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، به خدا و پیامبر ارجاع دهید؛ این [ارجاع دادن] برای شما بهتر و از نظر عاقبت نیکوتر است. (نساء، ۵۹)

۲. وجود هدایت کننده برای همه زمان‌ها

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ
آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۚ إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ
قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾

و کافران می‌گویند: چرا از سوی پروردگارش معجزه‌ای [غیر قرآن] بر او نازل نشده؟ تو فقط بیم‌دهنده‌ای [نه اعجاز کننده‌ای که هر زمان هر کس و برای هر هدفی غیر منطقی بخواهد، دست به اعجاز بزنی] و برای هر قومی هدایت‌کننده‌ای است. (رعد، ۷)

۳. تعیین وصی توسط حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ برای مدت کوتاه

وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا
بِعَشْرٍ فَمِمَّا مِيقَاتُ رَبِّهِ أَزْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ
مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ أَخْلِفْنِي فِي قَوْمِي
وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾

و با موسی [برای عبادتی ویژه و دریافت تورات] سی شب وعده گذاشتیم و آن را با [افزودن] ده شب کامل کردیم، پس میعادگاه پروردگارش به چهل شب پایان گرفت، و موسی [هنگامی که به میعادگاه می‌رفت] به برادرش هارون گفت: در میان قومم جانشین من باش و به اصلاح برخیز و از راه و روش مفسدان پیروی مکن (اعراف، ۱۴۲)

لزوم عصمت امام

۱. آیه اولی الامر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا
الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَزَعْتُمْ
فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ
تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ
وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

ای اهل ایمان! از خدا اطاعت کنید و [نیز] از پیامبر و صاحبان امر خودتان [که امامان از اهل بیت‌اند و چون پیامبر دارای مقام عصمت می‌باشند] اطاعت کنید. و اگر درباره چیزی [از احکام و امور مادی و معنوی و خانوادگی و اجتماعی و جنگ و صلح] نزاع داشتید، آن را [برای فیصله یافتنش] اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، به خدا و پیامبر ارجاع دهید؛ این [ارجاع دادن] برای شما بهتر و از نظر عاقبت نیکوتر است. (نساء، ۵۹)

۲. آیه تطهیر

...إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمْ

الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿۳۳﴾

...جز این نیست که همواره خدا می خواهد هرگونه پلیدی را از شما اهل بیت [که به روایت شیعه و سنی محمد، علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام اند] برطرف نماید، و شما را چنان که شایسته است [از همه گناهان و معاصی] پاک و پاکیزه نگه دارد. (احزاب، ۳۳)

۳. آیه ابتلاء

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۗ قَالَ
 إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۗ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ۗ
 قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿١٢٤﴾

و [یاد کنید] هنگامی که ابراهیم را پروردگارش به تکالیفی [بسیار مهم] آزمایش کرد، پس او همه را به طور کامل به انجام رسانید، پروردگارش [به خاطر شایستگی او] فرمود: من تو را برای همه مردم پیشوا قرار دادم. ابراهیم گفت: و از دودمانم [نیز پیشوایانی برگزین]. [پروردگار] فرمود: پیمان من [که امامت و پیشوایی است] به ستمکاران نمی رسد.؛ (بقره، ۱۲۴)

۴. آیه صادقین

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُوْنُوْا

مَعَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿١١٩﴾

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از خدا پروا کنید و با صادقان باشید [صادقانی که کامل‌ترینشان پیامبران و اهل بیت رسول بزرگوار اسلام هستند.] (توبه، ۱۱۹)

فضایل اہل بیت علیہم السلام

۱. آیہ مباہلہ

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ
الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ
وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ
ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى

الْكٰذِبِيْنَ

پس ہر کہ با تو درباره عیسی پس از آن
کہ بر تو [بہ واسطہ وحی، نسبت بہ احوال
وی] آگاہی آمد، گفتگوی بی منطق کند، بگو:
بیایید ما پسرانمان و شما پسرانتان، و ما
زنانمان و شما زنانتان، و ما خویشان نزدیک و
شما خویشان نزدیکتان را دعوت کنیم؛ سپس
یکدیگر را نفرین نماییم، پس لعنت خدا را بر
دروغگویان قرار دہیم (آل عمران، ۶۱)

۲. اهل بیت علیهم السلام، شجره طیبه

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً
 كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا
 فِي السَّمَاءِ ﴿٢٤﴾ تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ
 بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ
 لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾

آیا ندانستی که خدا چگونه مثلی زده است؟ کلمه پاک [که اعتقاد واقعی به توحید است] مانند درخت پاک است، ریشه‌اش استوار و شاخه‌اش در آسمان است. (۲۴) میوه‌اش را به اجازة پروردگارش در هر زمانی می‌دهد. و خدا مثل‌ها را برای مردم می‌زند تا متذکر حقایق شوند. (۲۵) (ابراهیم)

۳. اهل بیت علیهم السلام، برترین مخلوقات

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
 أُولَٰئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾ جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ
 رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
 خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا
 عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

مسلماً کسانی که ایمان آورده و کارهای
 شایسته انجام داده‌اند، بهترین مخلوقاتند.
 (۷) پاداششان نزد پروردگارشان بهشت‌های
 پاینده‌ای است که از زیر [درختان] آن
 نهرها جاری است، در آنها جاودانه‌اند،
 خدا از آنان خشنود است و آنان هم از
 خدا خشنودند؛ این [پاداش] برای کسی
 است که از پروردگارش بترسد. (۸) (بینه)

۴. پرسش از نعمت ولایت در قیامت

ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

آن گاه شما در آن روز از نعمت ها بازپرسی خواهید شد. (تکواثر، ۸)

۵. مودّت اهل بیت علیهم السلام، مزد رسالت پیامبر

ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا
إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً
نَّزِدْنَاهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾

این است چیزی که خدا آن را به بندگانش که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند مژده می‌دهد. بگو: از شما [در برابر ابلاغ رسالتم] هیچ پاداشی جز مودّت نزدیکانم را [که بنابر روایات معتبر اهل بیت علیهم السلام هستند] نمی‌خواهم. و هر کس کار نیکی کند، بر نیکی اش می‌افزاییم؛ یقیناً خدا بسیار آمرزنده و بخشنده پاداش فراوان در برابر عمل اندک است. (شوری، ۲۳)

۶. پذیرش توبه آدم به واسطه اهل بیت علیهم السلام

فَنَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ
 إِنَّهُ هُوَ النَّوَّابُ الرَّحِيمُ

پس آدم کلماتی را [مانند کلمه استغفار و توسل به اهل بیت علیهم السلام که مایه توبه و بازگشت بود] از سوی پروردگارش دریافت کرد و [پروردگار] توبه‌اش را پذیرفت؛ زیرا او بسیار توبه‌پذیر و مهربان است. (بقره، ۳۷)

۷. انفاق در هنگام سختی (آیه اطعام)

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ
 مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا
 عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ
 بِالَّذِ رِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾
 وَيُطْعَمُونَ أَلْطَعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا
 وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا
 نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِنْ
 رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَطَطِيرًا ﴿١٠﴾

همانا نیکان همواره از جامی می نوشند که نوشیدنی اش آمیخته به کافور [آن ماده سرد و سپید و معطر] است. (۵) آن جام از چشمه ای است که همواره بندگان خدا از آن می نوشند و آن را به دلخواهشان هرگونه که بخواهند جاری می نمایند. (۶) [همانان که] همواره نذرشان را وفا می کنند، و از روزی که آسیب و گزندش گسترده است می ترسند، (۷) و غذا را در عین دوست داشتنش، به مسکین و یتیم و اسیر انفاق می کنند. (۸) [و می گویند:] ما شما را فقط برای خشنودی خدا اطعام می کنیم و انتظار هیچ پاداش و سپاسی را از شما نداریم. (۹) ما از پروردگاران در روزی که روز عبوس و بسیار هولناکی است می ترسیم. (۱۰) (انسان)

۸. آیه اهل الذکر

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِيَ
إِلَيْهِمْ فَسَأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا
تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾

و پیش از تو جز مردانی که به آنان وحی می‌کردیم نفرستادیم. اگر [این حقیقت را] نمی‌دانید [که پیامبران از جنس بشر بودند] از اهل دانش پرسید [تا دیگر نگویند که چرا فرشته‌ای به رسالت نازل نشده است؟!][۴۳، نحل]

۹. اهل بیت علیهم السلام؛ وسیله تقرّب به خداوند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
وَأَبْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي
سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾

ای اهل ایمان! از خدا پروا کنید و دست‌آویزی [از ایمان، عمل صالح و آبروی مقربان درگاهش] برای تقرّب به سوی او بجویید؛ و در راه او جهاد کنید تا بر موانع راه سعادت پیروز شوید (مائده، ۳۵)

۱۰. توسل به پیامبر ﷺ؛ شرط قبولی توبه

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ
بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا
أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ
وَأَسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ
تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿٦٤﴾

و هیچ پیامبری را نفرستادیم مگر آن که به اذن خدا از او اطاعت شود. و اگر آنان هنگامی که [با ارتکاب گناه] به خود ستم کردند، نزد تو می آمدند و از خدا آمرزش می خواستند، و پیامبر هم برای آنان طلب آمرزش می کرد، یقیناً خدا را بسیار توبه پذیر و مهربان می یافتند.

(نساء، ۶۴)

فضایل اختصاصی هر یک از اهل بیت علیهم السلام

الف) امیر مؤمنان علی علیه السلام

۱. آیه اکمال دین

...الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ
 فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ
 لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي
 وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا... ﴿٣﴾

...امروز کفرپیشگان از [شکست] دین شما ناامید شده‌اند؛ بنابراین از آنان مترسید و از من بترسید. امروز [با نصب علی بن ابی طالب علیه السلام به ولایت و امامت و حکومت و فرمانروایی بر امت] دیتان را برای شما کامل، و نعمتم را بر شما تمام کردم، و اسلام را برایتان به عنوان دین پسندیدم... (مائده، ۳)

۲. آیه ولایت

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا
 الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ
 رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ
 ءَامَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾

سرپرست و دوست شما فقط خدا و رسول اوست و مؤمنانی [مانند علی بن ابی طالب‌اند] که همواره نماز را برپا می‌دارند و در حالی که در رکوعند [به تهیدستان] زکات می‌دهند. (۵۵) و کسانی که خدا و رسولش و مؤمنانی [چون علی بن ابی طالب علیه السلام] را به سرپرستی و دوستی پذیرند [حزب خدایند]، و یقیناً حزب خدا [در هر زمان و همه جا] پیروزند. (۵۶)

(مائده)

۳. آیه تبلیغ

يَأْتِيهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ
رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ
وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا
يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٦٧﴾

ای پیامبر! آنچه از سوی پروردگارت
[درباره ولایت و رهبری علی بن
أبي طالب امیرالمؤمنین عليه السلام] بر تو نازل
شده ابلاغ کن؛ و اگر انجام ندهی پیام
خدا را نرسانده‌ای. خدا تو را از [آسیب و
گزند] مردم نگه می‌دارد؛ قطعاً خدا گروه
کافران را هدایت نمی‌کند. (مائده، ۶۷)

۴. هادی اُمّت

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۚ إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾

و کافران می گویند: چرا از سوی پروردگارش معجزه‌ای [غیر قرآن] بر او نازل نشده؟ تو فقط بیم‌دهنده‌ای [نه اعجاز کننده‌ای که هر زمان هر کس و برای هر هدفی غیر منطقی بخواهد، دست به اعجاز بزنی] و برای هر قومی هدایت‌کننده‌ای است. (رعد، ۷)

۵. آیه علم الكتاب

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ
مُرْسَلًا قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا
بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمٌ

الْكِتَابِ

کافران می‌گویند: تو فرستاده [خدا] نیستی. بگو: کافی است که خدا [با آیات حکیمانه قرآنش] و کسی [چون امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام] که دانش کتاب نزد اوست، میان من و شما [نسبت به پیامبری‌ام] گواه باشند. (رعد، ۴۳)

۶. آیه نجوا

ءَأَسْفَقْتُمْ أَن تَقَدَّمُوا بَيْنَ يَدَيَّ نَجْوَاكُمْ
 صَدَقْتُمْ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ
 فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَءَاتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا
 اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۗ وَاللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

آیا ترسیدید پیش از گفتگوی محرمانه خود
 صدقاتی پردازید؟ اکنون که نپرداختید خدا
 توبه شما را پذیرفت، پس نماز را برپا دارید
 و زکات بدهید و از خدا و پیامبرش اطاعت
 کنید، و خدا به اعمالی که انجام می‌دهید
 آگاه است. (۱۳، مجادله)

۷. انفاق در نهان و آشکار

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ
أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

کسانی که [چون علی بن ابی طالب علیه السلام] اموالشان را در شب و روز و پنهان و آشکار انفاق می کنند، برای آنان نزد پروردگارشان پاداشی شایسته است؛ و نه بیمی بر آنان است و نه اندوهگین می شوند (بقره، ۲۷۴)

۸. ایشار در لیلۃ المبیت

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ
أَبْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ

بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾

و از مردم کسی [مانند علی بن ابیطالب علیه السلام] است که جانش را برای خشنودی خدا می فروشد و خدا به بندگان مهربان است
(بقره، ۲۰۷)

ب) حضرت زهرا علیها السلام

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِنَّا أَعْطَيْنَكَ الْكَوْثَرَ ❶ فَصَلِّ
 لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ ❷ إِنَّ شَانِئَكَ
 هُوَ الْأَبْتَرُ ❸

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و
 مهربانی اش همیشگی * بی تردید ما به تو
 خیر فراوان [که برکت در نسل است و از
 فاطمه ریشه می گیرد] عطا کردیم. (۱) پس
 [به شکرانه آن] برای پروردگارت نماز بخوان
 و شتر قربانی کن. (۲) یقیناً دشمن [که به]
 تو [زخم زبان می زند] خود بدون نسل [و]
 بریده از همه خیرات و برکات] است. (۳)
 (کوثر)

ج) امام حسین علیه السلام

يَأْتِيهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ أُرْجِعِي

إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَأَدْخُلِي فِي

عَبْدِي ﴿٢٩﴾ وَأَدْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

ای جان آرام گرفته و اطمینان یافته! (۲۷)
 به سوی پروردگارت در حالی که از او
 خشنودی و او هم از تو خشنود است باز
 گرد. (۲۸) پس در میان بندگانم در آی (۲۹)
 و در بهشتم وارد شو. (۳۰) (فجر)

د) امام زمان عَلَيْهِ السَّلَامُ

۱. وراثت صالحان در زمین

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ
الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ

الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾

و همانا ما پس از تورات در زبور نوشتیم
که زمین را بندگان شایسته ما به میراث
می‌برند. (انبیاء، ۱۰۵)

۲. وعده حکومت مؤمنان در آخر الزمان

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ
 كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
 وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ
 لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا
 يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن
 كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ

الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

خدا به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، وعده داده است که حتماً آنان را در زمین جانشین [دیگران] کند، همان گونه که پیشینیان آنان را جانشین [دیگران] کرد، و قطعاً دینشان را که برای آنان پسندیده به سودشان استوار نماید، و یقیناً بیمشان را تبدیل به امنیت کند، [تا جایی که] فقط مرا بپرستند [و] هیچ چیزی را شریک من نگیرند. و آنان که پس از این نعمت‌های ویژه ناسپاسی ورزند [در حقیقت] بدکار و نافرمان‌اند. (نور، ۵۵)

۳. حکومت جهانی مستضعفان

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ
 اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ
 أئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾

ما می‌خواستیم به آنان که در آن سرزمین
 به ناتوانی و زبونی گرفته شده بودند،
 نعمت‌های باارزش دهیم، و آنان را
 پیشوایان مردم و وارثان [اموال، ثروت‌ها و
 سرزمین‌های فرعونیان] گردانیم. (قصص، ۵)

۴. باقی مانده خداوند

بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ
 مُؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾

آنچه خدا [در کسب و کارتان از سود و بهره پس از پرداخت حق مردم] باقی می‌گذارد، برای شما بهتر است اگر مؤمن باشید، و من بر شما نگهبان نیستم
 (هود، ۸۶)

فصل پنجم: معاد

الف) تأکید بر وقوع معاد

نفی هرگونه تردید نسبت به وقوع معاد

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى
يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ

مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾

خداست که هیچ معبودی جز او نیست. مسلماناً شما را [از گورهایتان] به سوی [دادگاه‌های حسابرسی] روز قیامت که هیچ شکی در آن نیست جمع میکند؛ و راستگوتر از خدا در گفتار کیست؟ (نساء، ۸۷)

پاسخ به منکران معاد

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ
 أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

اوست که مخلوقات را می‌آفریند سپس
 آنان را [پس از مرگشان] باز می‌گرداند؛ و
 این [کار] برای او آسان‌تر است. و برترین
 وصف‌ها در آسمان‌ها و زمین ویژه اوست؛
 و او توانای شکست‌ناپذیر و حکیم است.

(روم، ۲۷)

ب) اوصاف روز قیامت

۱. فرار از بستگان نزدیک

فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاحَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ
 الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾
 وَصَحْبِهِ، وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ
 يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾

پس زمانی که آن بانگ هولناک و مهیب در رسد، (۳۳) و آن روزی است که آدمی فرار می‌کند، از برادرش (۳۴) و از مادر و پدرش (۳۵) و از همسر و فرزندانش (۳۶) در آن روز هرکسی از آنان را کاری است که او را به خود مشغول می‌کند [تا جایی که نمی‌گذارد به چیز دیگری پردازد]. (۳۷)

(عبس)

۲. زلزلہ وحشتناک رستاخیز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ أَيُّ
 زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ
 تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ
 عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ
 حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَرَىٰ
 وَمَا هُمْ بِسُكَرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ
 شَدِيدٌ ﴿٢﴾

به نام خدا که رحمتش بی‌اندازه است و
مهربانی‌اش همیشگی
ای مردم! از پروردگارتان پروا کنید،
بی‌تردید زلزله قیامت، واقعه‌ای بزرگ
است. (۱) روزی که آن را ببینید [مشاهده
خواهید کرد که] هر مادر شیر دهنده‌ای
از کودکی که شیرش می‌دهد، بی‌خبر
می‌شود، و هر ماده بارداری بار خود را
سقط می‌کند، و مردم را مست می‌بینی در
حالی که مست نیستند، بلکه عذاب خدا
بسیار سخت است. (۲) (حج)

۳. پیر شدن کودکان از شدت سختی روز قیامت

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ

الْوِلْدَانَ سِيبًا ﴿١٧﴾

اگر امروز کفر بورزید، پس چگونه خود را [از عذاب] روزی که کودکان را پیر می‌کند، حفظ می‌نمایید؟ (مزمل، ۱۷)

۴. از بین رفتن مقام‌های دنیوی و عزت مندی مؤمنان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۝ (۱) لَيْسَ لَوْعِنَهَا كَاذِبَةٌ

(۲) خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ ۝ (۳)

به نام خدا که رحمتش بی‌اندازه است و
مهربانی‌اش همیشگی
هنگامی که واقعه [بسیار عظیم قیامت]
واقع شود، (۱) که در واقع شدنش دروغی
[در کار] نیست، (۲) پست کننده [کافران] و
رفعت دهنده [مؤمنان] است. (۳) (واقعه)

۵. جدایی انسان و تمام وابستگی‌ها

لَنْ تَنْفَعَكُمُ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ يَفْصَلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾

روز قیامت [که کیفر دوستی با دشمنان را
می‌دهند] خویشان و فرزندانان سودی به
حال شما ندارند، خدا میان شما و آنان
جدایی می‌اندازد، و خدا به آنچه انجام
می‌دهید بیناست (ممتحنه، ۳)

۶. سودمند نبودن نسبت‌ها و افتخارات
قبیله‌ای

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ
يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠١﴾

چون در صور دمیده شود، در آن روز نه
میانشان خویشاوندی و نسبی وجود خواهد
داشت و نه از اوضاع و احوال یکدیگر
می‌پرسند؛ (مؤمنون، ۱۰۱)

۷. نفی به عہدہ گرفتن گناہ دیگری

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا
 اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطِيئَتَكُمْ وَمَا
 هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطِيئَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ
 إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿۱۲﴾ وَلِيَحْمِلْنَ
 أَثْقَاهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ وَلِيُسْأَلُنَّ يَوْمَ
 الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿۱۳﴾

و کافران به مؤمنان گفتند: از راه ما پیروی کنید تا ما [اگر آخرتی و عذابی در کار باشد] گناهان شما را به عهده گیریم. و آنان [به اختیار خود] بر عهده گیرنده چیزی از گناهان اینان نیستند، آنان یقیناً [در پیشنهادی که به مؤمنان می دهند] دروغگویند، (۱۲) مسلماً بارهای [گناهان] خود را با بارهای دیگری [از گناهان کسانی که گمراهشان کردند] همراه با بارهای خود به دوش خواهند کشید، و روز قیامت از آنچه [به خدا و پیامبر و قرآن] افترا می بستند، حتماً بازپرسی خواهند شد. (۱۳) (عنکبوت)

۸. حاکمیت مطلق خداوند در روز قیامت

... يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا

وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ ﴿١٩﴾

... روزی که کسی از کسی چیزی از عذاب را دفع نمی‌کند، و در آن روز، حکومت و فرمان راندن ویژه خداست (انفطار، ۱۹)

۹. ناکارآمدی تمام سرمایه‌های دنیا

برای رهایی از عذاب

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا
 فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ،
 لَيَفْتَدُوا بِهِ، مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا
 نَقَبِلَ مِنْهُمْ^ط وَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾

قطعاً کسانی که کافر شدند اگر همه آنچه در زمین است و همانند آن را نیز با آن همراه خود داشته باشند، تا آن را برای نجاتشان از عذاب روز قیامت عوض دهند، از آنان پذیرفته نخواهد شد؛ و برای آنان عذابی دردناک است (۳۶، مائده)

۱۰. حساب رسی انسان از اعمال خویش

وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ
 وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ
 مَنشُورًا ﴿١٣﴾ أَقْرَأَ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ

الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾

و عمل هر انسانی را برای همیشه ملازم او نموده ایم، و روز قیامت نوشته ای را [که کتاب عمل اوست] برای او بیرون می آوریم که آن را پیش رویش گشوده می بیند. (۱۳) [به او می گویند:] کتاب خود را بخوان، کافی است که امروز خودت بر خود حسابگر باشی.

(۱۴) (اسراء)

۱۱. شگفتی انسان از دقت محاسبه و تجسم اعمال

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ
 مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يُوَيْلُنَا مَا لَ
 هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا
 كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا
 حَاضِرًا وَلَا يَظُنُّ رَبُّكَ أَحَدًا

کتاب [اعمال] هر کسی [در برابر دیدگانش] نهاده می‌شود، پس مجرمان را می‌بینی که از آنچه در آن است هراسانند و می‌گویند: ای وای بر ما، این چه کتابی است که هیچ عمل کوچک و بزرگی را فرو نگذاشته است مگر آن که آن را به حساب آورده؟! و هر عملی را انجام داده‌اند حاضر می‌یابند، و پروردگارت به هیچ کس ستم نخواهد کرد (کهف، ۴۹)

۱۲. مشاہدہ کوچک ترین اعمال نیک و بد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ①

وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ②

وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ③ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ

أَخْبَارَهَا ④ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا ⑤

يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا

لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ⑥ فَمَنْ يَعْمَلْ

مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ⑦ وَمَنْ

يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ⑧

به نام خدا که رحمتش بی‌اندازه است و
 مهربانی‌اش همیشگی
 هنگامی که زمین را با [شدیدترین]
 لرزشش بلرزانند، (۱) و زمین بارهای
 گرانش را بیرون اندازد، (۲) و انسان بگوید:
 زمین را چه شده است؟ (۳) آن روز است
 که زمین اخبار خود را می‌گوید؛ (۴)
 چون پروردگارت به او وحی کرده است.
 (۵) آن روز مردم [پس از پایان حساب]
 به صورت گروه‌های پراکنده [به سوی
 منزل‌های ابدی خود بهشت یا دوزخ]
 باز می‌گردند، تا اعمالشان را [به صورت
 تجسم یافته] به آنان نشان دهند. (۶) پس
 هرکس هم‌وزن ذره‌ای نیکی کند، آن نیکی
 را ببیند. (۷) و هرکس هم‌وزن ذره‌ای بدی
 کند، آن بدی را ببیند. (۸) (زلزال)

۱۳. دقت و عدالت در سنجش اعمال

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ
 فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ
 مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا
 وَكَفَىٰ بِنَا حَسِيبِينَ ﴿٤٧﴾

و ترازوهای عدالت را روز قیامت می نهیم
 و به هیچ کس کمترین ستمی نمی شود؛
 و اگر [عمل خوب یا بد] هم وزن دانه
 خردلی باشد آن را [برای وزن کردن]
 می آوریم، و کافی است که ما حسابگر
 باشیم. (انبیاء، ۴۷)

ج) شاهدان اعمال در روز قیامت

۱. خداوند

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا
عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَىٰ

كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

در روزی که خدا همه آنان را برمی‌انگیزد، آن گاه به اعمالی که انجام داده‌اند، آگاهشان می‌کند، اعمالی که خدا حساب همه آنها را برشمرده است در حالی که [آنان] آن را فراموش کرده‌اند، و خدا بر هر چیز گواه است. (مجادله، ۶)

۲. پیامبر اسلام

گواه بودن پیامبر بر همگان

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا
 وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ
 بِإِذْنِهِ، وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾

ای پیامبر! به راستی ما تو را شاهد [بر امت] و مژده‌رسان و بیم‌دهنده فرستادیم. (۴۵) و تو را دعوت کننده به سوی خدا به فرمان او و چراغی فروزان [برای هدایت جهانیان] قرار دادیم. (۴۶) (احزاب)

گواه بودن پیامبر بر انبیای پیشین

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ
وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾

پس چگونه است [حال مردم] هنگامی
که از هر امتی گواهی [که پیامبر آنان
است بر اعمالشان] بیاوریم، و تو را بر
آنان گواه آوریم؟ (نساء، ۴۱)

۳. پیامبر هر امت

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ
 مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ
 هَؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيِينًا
 لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ

لِلْمُسْلِمِينَ

و [یاد کن] روزی که در هر امتی گواهی از
 خودشان بر آنان برمی‌انگیزیم، و تو را [ای
 پیامبر اسلام!] بر اینان گواه می‌آوریم؛ و
 این کتاب را بر تو نازل کردیم که بیانگر
 هر چیزی و هدایت و رحمت و مژده‌ای
 برای تسلیم‌شدگان [به فرمان‌های خدا]
 ست. (نحل، ۸۹)

۴. مؤمنان حقیقی (امامان)

وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسِيرِي اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ
وَالْمُؤْمِنُونَ وَسُودُوا إِلَىٰ عِلْمِ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ فَيَنْبِئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

بگو: عمل کنید یقیناً خدا و پیامبرش و مؤمنان اعمال شما را می بینند، و به زودی شما را به سوی دانای نهان و آشکار باز می گردانند، پس شما را به آنچه همواره انجام می دادید آگاه می کند (توبه، ۱۰۵)

۵. اعضای بدن

وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ
 يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ
 سَمْعُهُمْ وَأَبْصُرُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

و [یاد کن] روزی که دشمنان خدا را به سوی آتش جمع می‌کنند، پس آنان را از حرکت باز می‌دارند [تا گروه‌های دیگر به آنان ملحق شوند]. [۱۹] وقتی به آتش می‌رسند، گوش و چشم و پوستشان به اعمالی که همواره انجام می‌دادند گواهی می‌دهند. (۲۰) (فصلت)

شفاعت

الف) تحقق شفاعت به اذن پروردگار

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ

تُرْجَعُونَ

بگو: شفاعت، یکسره ویژه خداست، فرمانروایی

آسمان‌ها و زمین در سیطره اوست، سپس شما

را به سوی او بازمی گردانند (زمر، ۴۴)

ب) شرط شفاعت کنندگان

۱. شهادت به حق

وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ
الشفاعة إلا من شهد بالحق وهم

يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

و کسانی را که به جای خدا می پرستند، اختیار شفاعت ندارند، اختیار شفاعت فقط با کسانی است که [از روی بصیرت] شهادت به حق داده‌اند و آنان [حقیقت حال کسانی را که می‌خواهند برای آنان شفاعت کنند] می‌دانند. (زخرف، ۸۶)

۲. رضایت پروردگار از گفتار و عمل ایشان

يَوْمَئِذٍ لَا نَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ

الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾

در آن روز شفاعت کسی سودی ندهد
مگر آن که [خدای] رحمان به او اذن دهد
و گفتارش را [در مورد شفاعت از دیگران]
بپسندد (طه، ۱۰۹)

۳. وفاداری به عهد و پیمان با خداوند

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفْعَةَ إِلَّا مَنْ أُتِيَ

عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾

[شفیعان در آن روز] قدرت بر شفاعت ندارند مگر کسانی [مانند پیامبران، امامان، فرشتگان و اولیا] که از نزد [خدای] رحمان، پیمانی [بر اذن شفاعت] گرفته باشند.
(مریم، ۸۷)

ج) شرط شفاعت شوندگان

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا
يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِّنْ

خَشِيَّتِهِ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾

خدا همه گذشته و آینده آنان را می‌داند، و جز برای کسی که خدا بپسندد شفاعت نمی‌کنند، و آنان به خاطر خشیت از [عظمت و جلال] او بیمناکند (انبیاء، ۲۸)

معاد جسمانی

شکل گیری دوباره سر انگستان

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعُ عِظَامَهُ، ﴿٣﴾ بَلَىٰ
 قَدَرِينِ عَلَىٰ أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ، ﴿٤﴾ بَلْ يُرِيدُ
 الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ، ﴿٥﴾

آیا انسان گمان می‌کند که ما هرگز استخوان‌هایش را جمع نخواهیم کرد؟ (۳) چرا در حالی که تواناییم [خطوط] سر انگستانش را درست و نیکو بازسازی کنیم، (۴) [نه اینکه به گمان او قیامت در کار نباشد] بلکه انسان می‌خواهد [با دست و پا زدن در شک و تردید] فرارویش را [از اعتقاد به قیامت که بازدارنده‌ای قوی است] باز کند [تا برای ارتکاب هر گناهی آزاد باشد!] (۵) (قیامت)

زنده کردن همان استخوان پوسیده

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ، قَالَ مَنْ
يُحْيِي الْعِظْمَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ
يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ
خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

در حالی که آفرینش نخستین خود را
از یاد برده برای ما مثلی زد [و] گفت:
چه کسی این استخوان‌ها را در حالی
که پوسیده‌اند زنده می‌کند؟ (۷۸) بگو:
همان کسی که نخستین بار آن را پدید
آورد، زنده‌اش می‌کند، و او به هر چیزی
دانا است (۷۹) (یس)

بهشت و جهنم

بر خورداری از مواهب فوق تصور بهشتیان

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ

جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

قطعاً هیچ کس نمی‌داند چه چیزهایی که مایه خوشحالی آنان است به پاداش اعمالی که همواره انجام می‌داده‌اند، برای آنان پنهان داشته‌اند (سجده، ۱۷)

عذاب دردناک جهنمیان

سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرٌ ﴿٢٧﴾

لَا يُبْقِي وَلَا يَنْزِرُ ﴿٢٨﴾ لَوْاحَةٌ لِلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾

به زودی او را در سقر درآورم (۲۶) و تو چه می‌دانی سقر چیست؟ (۲۷) [آتشی است که] نه چیزی را باقی می‌گذارد و نه رها می‌کند؛ (۲۸) پوست بدن را [همه جانبه] دگرگون می‌کند. (۲۹) (مدثر)

بخش دوم:

آیات فروع دین و احکام

۱. نماز

الف) وجوب نماز

... إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ

كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴿۱۰۳﴾

... مسلماً نماز همواره در اوقاتی مشخص
و معین و وظیفه‌ای مقرر بر مؤمنان است.

(نساء، ۱۰۳)

مداومت بر انجام نماز

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ

الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿۲۳۸﴾

بر همه نمازها و به ویژه نماز میانه [که بر اساس پاره‌ای از روایات، نماز ظهر است] محافظت کنید، و [هنگام عبادت] فروتنانه برای خدا قیام کنید (بقره، ۲۳۸)

ب) حکمت و فوائد نماز

۱. بهترین وسیله یاد خدا

... وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾

نماز را برای یاد من برپا دار. (طه، ۱۴)

۲. جلوگیری از ارتکاب منکرات

أَتْلُ مَا أُوْحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ
وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ الصَّلَاةَ
تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ
وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا

تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

آنچه را از این کتاب به تو وحی شده است، بخوان و نماز را برپا دار، یقیناً نماز از گناهان آشکار، و کارهای ناپسند باز می‌دارد؛ و همانا ذکر خدا بزرگ‌تر است، و خدا آنچه را انجام می‌دهید می‌داند (عنکبوت، ۴۵)

۲. روزه

يَتَّيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ
 الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن
 قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿۱۸۳﴾

ای اهل ایمان! روزه بر شما مقرر شده، همان گونه
 که بر پیشینیان شما مقرر شد، تا پرهیزکار شوید.

(۱۸۳، بقره)

۳. زکات

حُذِّ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةٌ تُطَهِّرُهُمْ
وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ
سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾

از اموالشان زکاتی دریافت کن که به سبب آن [نفوس و اموالشان را] پاک می‌کنی، و آنان را رشد و تکامل می‌دهی؛ و [به هنگام دریافت زکات] آنان را دعا کن؛ زیرا دعای تو مایه آرامش برای آنان است؛ و خدا شنوا و داناست. (توبه، ۱۰۳)

۴. خمس

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِّن شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ
 خُمُسَهُ، وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
 وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن كُنتُمْ
 ءَامَنتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ
 الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّلَاقِ الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ
 كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

و بدانید هر چیزی که [از راه جهاد یا کسب یا هر طریق مشروعی] به عنوان غنیمت و فایده به دست آورید [کم باشد یا زیاد] یک پنجم آن برای خدا و رسول خدا ﷺ و خویشان پیامبر، و یتیمان و مسکینان و در راه ماندگان است، اگر به خدا و آنچه بر بنده اش روز جدا کننده حق از باطل، روز رویارویی دو گروه [مؤمن و کافر در جنگ بدر] نازل کردیم، ایمان آورده‌اید [پس آن را به عنوان حقی واجب به خدا و رسول و دیگر نامبردگان بپردازید]؛ و خدا بر هرکاری تواناست

(انفال، ۴۱)

۵. جہاد

اہمیت جہاد

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ
وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ

الْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾

و در راه خدا با کسانی که با شما
می‌جنگند بجنگید، و [هنگام جنگ از
حدود الهی] تجاوز نکنید، که خدا
تجاوزکاران را دوست ندارد. (۱۹۰، بقره)

مقام جہادگران شہید

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
 أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾
 فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
 وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ
 مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
 يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ
 مِنَ اللَّهِ وَفَضْلِهِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ
 الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾

هرگز گمان مبر آنان که در راه خدا کشته شدند مردگانند، بلکه زنده‌اند و نزد پروردگارشان روزی داده می‌شوند. (۱۶۹) در حالی که خدا به آنچه از بخشش و احسان خود به آنان عطا کرده شادمانند، و برای کسانی که از پی ایشانند و هنوز به آنان نپیوسته‌اند [و سرانجام به شرف شهادت نایل می‌شوند] شادی می‌کنند، که نه بیمی بر آنان است و نه اندوهگین می‌شوند. (۱۷۰) [شهیدان] به نعمت و فضلی از سوی خدا و اینکه خدا پاداش مؤمنان را تباه نمی‌کند، شادمان و مسرورند. (۱۷۱) (آل عمران)

٦. حج

وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ
 إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ
 الْعَالَمِينَ

و خدا را حقّی لازم بر عهدهٔ مردم است که [برای
ادای مناسک حج] آهنگ آن خانه کنند، [البته]
کسانی که [از جهت سلامت جسمی و توانمندی
مالی و باز بودن مسیر] بتوانند به سوی آن راه
یابند، و هر که ناسپاسی ورزد [و از رفتن به آنجا
خودداری کند، به خود زیان زده]؛ زیرا خدا از
جهانیان بی‌نیاز است. (آل عمران، ۹۷)

۷ و ۸. امر به معروف و نهی از منکر

برتری مسلمانان به جهت امر به معروف
و نهی از منکر

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ
تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ
الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ ءَامَنَ
أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ
مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ
الْفَاسِقُونَ

شما بهترین امتی هستید که [برای اصلاح
جوامع انسانی] پدیدار شده‌اید، به کار شایسته
فرمان می‌دهید و از کار ناپسند باز می‌دارید، و
[از روی تحقیق و معرفت و صدق و اخلاص]
به خدا ایمان می‌آورید. و اگر اهل کتاب ایمان
می‌آوردند قطعاً برای آنان بهتر بود؛ برخی از
آنان مؤمن [به قرآن و پیامبرند] و بیشترشان
بدکار و نافرمانند (آل عمران، ۱۱۰)

عواقب ترک امر به معروف و نهی از منکر

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا
مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
شَدِيدُ الْعِقَابِ

و از عذاب‌های [که نتیجه گناهان گوناگون است] بپرهیزید، [عذاب‌های] که فقط به ستمکاران از شما نمی‌رسد [بلکه وقتی نازل شود، همه را فرا می‌گیرد، ستمکاران را به خاطر ستم و اهل ایمان را به سبب اختلاف و نزاع و ترک امر به معروف و نهی از منکر] و بدانید که خدا سخت کیفر است (انفال، ۲۵)

ترک نهی از منکر؛

عامل فساد امت‌های پیشین

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا
بَقِيَّةَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ
إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ
الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أَتَرَفُوا فِيهِ وَكَانُوا

مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾

پس چرا در میان امت‌هایی که پیش از شما بودند، مصلحانی دلسوز نبودند که [مردم را] از فساد در زمین بازدارند؟ مگر اندکی که [به سبب بازداشتن مردم از فساد] نجاتشان دادیم. و آنان که ستم کردند، دنباله‌رو [و دل بسته] چیزی از نعمت و ثروت شدند [که در آن به طغیان افتادند] و آنان گنهکار بودند (هود، ۱۱۶)

ضرورت تشکیل گروه‌های امر به معروف و نهی از منکر

وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ
وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

و باید از شما گروهی باشند که [همه مردم را] به سوی خیر [اتحاد، اتفاق، الفت، برادری، مواسات و درستی] دعوت نمایند، و به کار شایسته وادارند، و از کار ناپسند بازدارند؛ یقیناً اینان رستگارانند (آل عمران، ۱۰۴)

دعوت به تبلیغ عملی

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ
وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

آیا مردم را به نیکی فرمان می‌دهید و خود را [در انجام دادن نیکی] فراموش می‌کنید؟ در حالی که کتاب [تورات را که با شدت به نیکی دعوتتان کرده] می‌خوانید. آیا [به وضع زیان‌بار خود] نمی‌اندیشید (بقره، ۴۴)

۹. تولى

الف) ولایت خداوند بر مؤمنان

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ
 الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
 أَوْلِيَآءُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ
 النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ۗ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
 النَّارِ ۗ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾

خدا سرپرست و یار کسانی است که ایمان آورده‌اند؛ آنان را از تاریکی‌ها [ی جهل، شرک، فسق و فجور] به سوی نور [ایمان، اخلاق حسنه و تقوا] بیرون می‌برد. و کسانی که کافر شدند، سرپرستان آنان طغیان‌گراند که آنان را از نور به سوی تاریکی‌ها بیرون می‌برند؛ آنان اهل آتش‌اند و قطعاً در آنجا جاودانه‌اند (بقره، ۲۵۷)

ب) ولایت پیامبر بر مؤمنان

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ
 أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولَئِذَا أَزَّحَمَ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بَعْضٍ فِي
 كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا
 أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَآئِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ

فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

پیامبر، نسبت به مؤمنان از خودشان اولی و سزاوارتر است، و همسرانش مادران آنانند، و بر طبق کتاب خدا دارندگان قرابت نسبی [در میراث بردن] از یکدیگر از مؤمنان و مهاجران [که پیش از این بر پایه ایمان و هجرت میراث می‌بردند] سزاوارترند، مگر اینکه بخواهید [در وصیت کردن به پرداخت ارث] درباره دستانان احسان کنید که این امری ثبت شده در کتاب [خدا] است (احزاب، ۶)

ج) ولایت اهل بیت بر مؤمنان

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ

وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾

سرپرست و دوست شما فقط خدا و رسول
اوست و مؤمنانی [مانند علی بن ابی طالب‌اند]
که همواره نماز را برپا می‌دارند و در
حالی که در رکوعند [به تهیدستان] زکات
می‌دهند (مائده، ۵۵)

د) ولایت مؤمنان نسبت به یکدیگر

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ
يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ
الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ
سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

مردان و زنان با ایمان دوست و یار یکدیگرند؛ همواره به کارهای شایسته فرمان می دهند و از کارهای زشت و ناپسند بازمی دارند، و نماز را برپا می کنند، و زکات می پردازند، و از خدا و پیامبرش اطاعت می نمایند؛ یقیناً خدا آنان را مورد رحمت قرار می دهد؛ زیرا خدا توانای شکست ناپذیر و حکیم است (توبه، ۷۱)

۱۰. تَبْرَى

الف) تأکید بر تبری از دشمنان

نهی از دوستی با کافران

إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ
 وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ
 إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَٰئِكَ هُم
 الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾

خدا فقط شما را از دوستی با کسانی نهی می‌کند که در کار دین با شما جنگیدند، و از دیارتان بیرون راندند، و در بیرون راندنتان به یکدیگر کمک کردند تا [به خاطر این سختگیری] با آنان دوستی کنید. و تنها کسانی که با آنان دوستی کنند ستمکارانند (ممتحنه، ۹)

مقدم داشتن ایمان بر همه روابط

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا
ءَابَاءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَاءَ اِنَّ
اَسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْاِيْمَانِ
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ
الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾

ای اهل ایمان! اگر پدرانتان و برادرانتان
کفر را بر ایمان ترجیح دهند، آنان
را دوستان و سرپرستان خود مگیرید؛
و کسانی از شما که آنان را دوست و
سرپرست خود گیرند، اینان هستند که
ستمکارند. (توبه، ۲۳)

فصل دوم:

برخی احکام ازدواج و نگاه

تأکید بر ازدواج و پرهیز از راه‌های نامشروع

وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ
 عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ
 يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَسِعُ
 عِلْمُهُ ﴿٣٢﴾ وَلَيْسَتَعَفِيفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ
 نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ... ﴿٣٣﴾

[مردان و زنان] بی‌همسر و غلامان و کنیزان
 شایسته خود را همسر دهید؛ اگر تهیدستانند،
 خدا آنان را از فزون‌بخشی خود بی‌نیاز
 می‌کند؛ و خدا بسیار عطا کننده و داناست.
 (۳۲) و کسانی که [وسیله] ازدواجی نمی‌یابند
 باید پاکدامنی پیشه کنند تا خدا آنان را از
 فزون‌بخشی خود توانگر سازد... (۳۳) (نور)

حرمت زنا

وَلَا تَقْرَبُوا الزَّيْفَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً

وَسَاءَ سَبِيلًا ﴿۳۲﴾

و نزدیک زنا نشوید که کاری بسیار زشت
و راهی بد است. (اسراء، ۳۲)

عفاف و حجاب

وجوب حجاب و حکمت آن

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ
 الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبَابٍ
 ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ

غَفُورًا رَحِيمًا

ای پیامبر! به همسرانت و دخترانت و همسران
 کسانی که مؤمن هستند بگو: چادرهایشان
 را بر خود فرو پوشند [تا بدن و آرایش
 و زیورهایشان در برابر دید نامحرمان قرار
 نگیرد.] این [پوشش] به اینکه [به عفت و
 پاکدامنی] شناخته شوند نزدیک‌تر است، و در
 نتیجه [از سوی مردم بی‌تقوا] مورد آزار قرار
 نخواهند گرفت؛ و خدا همواره بسیار آمرزنده

و مهربان است (احزاب، ۵۹)

رعایت عفاف در نگاه به نامحرم

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ
 وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
 خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ
 يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ ﴿٣١﴾

به مردان مؤمن بگو: چشمان خود را [از آنچه حرام است مانند دیدن زنان نامحرم و عورت دیگران] فرو بندند، و شرمگاه خود را حفظ کنند، این برای آنان پاکیزه‌تر است، قطعاً خدا به کارهایی که انجام می‌دهند، آگاه است. (۳۰) و به زنان بایمان بگو: چشمان خود را از آنچه حرام است فرو بندند... (۳۱) (نور)

علم خداوند به نگاه پنهانی به نامحرم

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي

الصُّدُورُ ﴿١٩﴾

[او] چشم‌هایی را که به خیانت [به نامحرمان] نگاه می‌کند و آنچه را سینه‌ها پنهان می‌دارند می‌داند (غافر، ۱۹)

رعایت عفاف در ارتباط با نامحرم

... وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسَأَلُوهُنَّ

مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ

لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ...

و زمانی که از همسرانش متاعی خواستید
از پشت پرده و حجاب از آنان بخواهید،
که این برای قلب شما و قلب‌های آنان
پاکیزه‌تر است (احزاب، ۵۳)

رعایت عفاف در گفتار با نامحرم

يُنِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾

ای همسران پیامبر! شما اگر پرهیزکاری پیشه کنید [از نظر منزلت و موقعیت] مانند هیچ یک از زنان نیستید، پس در گفتار خود، نرمی و طنازی [چنانکه عادت بیشتر زنان است] نداشته باشید تا کسی که بیمار دل است طمع کند، و سخن پسندیده گویند (احزاب، ۳۲)

بخش سوم:

آیات حسداتی

فصل اول: مباحث کلی

۱. خودسازی و تربیت نفس

الف) عبادت؛ هدف خلقت

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ

إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

جن و انس را جز برای اینکه مرا پرستند

نیافریدیم (ذاریات، ۵۶)

ب) اهمیت تزکیه نفس

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ لَا
يُضُرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا أَهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ
مَرَجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ

تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

ای اهل ایمان! مراقبِ [ایمان و ارزش‌های
معنوی] خود باشید؛ اگر شما هدایت یافتید،
گمراهی کسی که گمراه شده به شما
زیانی نمی‌رساند. بازگشت همه شما به
سوی خداست؛ پس شما را از آنچه انجام
می‌دادید، آگاه خواهد کرد (مائده، ۱۰۵)

محاسبه و مراقبه نفس

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ
إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾
وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ
أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾

ای اهل ایمان! از خدا پروا کنید و هر کسی باید با تأمل بنگرد که برای فردای خود چه چیزی پیش فرستاده است، و از خدا پروا کنید؛ یقیناً خدا به آنچه انجام می‌دهید آگاه است. (۱۸) و مانند کسانی مباشید که خدا را فراموش کردند، پس خدا هم آنان را دچار خودفراموشی کرد؛ اینان بدکار و نافرمان‌اند. (۱۹) (حشر)

عاقبت پیروی از هوای نفس

أَفْرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ
 عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ، وَقَلْبِهِ، وَجَعَلَ
 عَلَىٰ بَصَرِهِ، عِشْوَةً، فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ
 اللَّهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾

پس آیا کسی که معبودش را خواسته‌های نامشروعش قرار داده دیدی؟ خدا او را از روی آگاهی خود [بر اینکه شایسته هدایت نیست] گمراه کرد، و بر گوش و دلش مُهَر [تیره بختی] نهاد، و بر چشم [دلش] پرده‌ای قرار داده است، پس بعد از خدا چه کسی است که او را هدایت کند؟ آیا متذکر [حقایق] نمی‌شوید؟ (جائیه، ۲۳)

پاداش دوری از هوای نفس

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ
 الْهَوَىٰ ۖ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾

و اما کسی که از ایستادن در پیشگاه پروردگارش
 [در قیامت برای محاسبه پرونده‌اش] ترسیده و
 خود را از خواسته‌های نامشروع بازداشته است
 (۴۰) بی‌تردید جایگاهش بهشت است. (۴۱)

(نازعات)

تأثیر رحمت و فضل الهی در خودسازی

يَتَّيِبُهَا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ
الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ
بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ
وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ
يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾

ای مؤمنان! از گام‌های شیطان پیروی نکنید؛ و هر که از گام‌های شیطان پیروی کند [هلاک می‌شود] زیرا شیطان به گناه آشکار و عمل ناپسند فرمان می‌دهد؛ و اگر فضل و رحمت خدا بر شما نبود، هرگز احدی از شما [از عقاید باطل و اعمال و اخلاق ناپسند] پاک نمی‌شد، ولی خدا هر که را بخواهد پاک می‌کند؛ و خدا شنوا و داناست (نور، ۲۱)

ج) اهمیت ذکر و یاد خدا در خودسازی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا

كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾

هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ

لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾

ای اهل ایمان! خدا را بسیار یاد کنید، (۴۱)
و صبح و شام او را تسبیح گوئید. (۴۲)
اوست که با فرشتگان خود بر شما
درود می‌فرستد تا شما را از تاریکی‌ها
به سوی نور بیرون آورد، و او به مؤمنان
مهربان است. (۴۳) (احزاب)

ذکر؛ موجب یاد خداوند از بندگان

فَاذْكُرُونِيْٓ اَذْكُرْكُمْ وَاَشْكُرُوْا لِيْ وَلَا

تَكْفُرُوْنَ ﴿١٥٢﴾

پس مرا یاد کنید تا شما را یاد کنم و
مرا سپاس گزارید و کفران نعمت نکنید
(بقره، ۱۵۲)

د) تأثیر نماز شب در خودسازی

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ، نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ

أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾

و پاسی از شب را برای عبادت و بندگی
بیدار باش که این افزون [بر واجب]،
ویژه توست، امید است پروردگارت تو را
[به سبب این عبادت ویژه] به جایگاهی
ستوده برانگیزد (اسراء، ۷۹)

نماز شب؛ ویژگی برجسته پرهیزکاران

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَأَخِذِينَ
 مَا ءَأَنَّهُمْ رَبُّهُمْ إِيَّاهُمْ كَأَنُؤُا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ
 ﴿١٦﴾ كَأَنُؤُا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾
 وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾

بی تردید پرهیزکاران در بهشت‌ها و چشمه
 سارهایند. (۱۵) آنچه را پروردگارشان به آنان
 عطا کرده دریافت می‌کنند؛ زیرا آنان پیش از
 این همواره نیکوکار بودند. (۱۶) آنان اندکی از
 شب را می‌خوابیدند [و بیشتر آن را به عبادت
 و بندگی می‌گذرانند]. (۱۷) و سحرگاهان
 از خدا درخواست آمرزش می‌کردند. (۱۸)
 (ذاریات)

۲. تقوا

الف) تقوا؛ ملاک برتری

يَأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ
وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ
أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ

خَيْرٌ ﴿١٣﴾

ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن
آفریدیم و ملت ها و قبیله ها قرار
دادیم تا یکدیگر را بشناسید. بی تردید
گرامی ترین شما نزد خدا پرهیزکارترین
شماست. یقیناً خدا دانا و آگاه است

(حجرات، ۱۳)

ب) آثار تقوا

۱. توانایی تشخیص حق از باطل

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ
يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ
سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ
الْعَظِيمِ

ای اهل ایمان! اگر [در همه امورتان] از خدا پروا کنید، برای شما [بینایی و بصیرتی ویژه] برای تشخیص حق از باطل قرار می‌دهد، و گناهانتان را محو می‌کند، و شما را می‌آمزد؛ و خدا دارای فضل بزرگ است (انفال، ۲۹)

۲. راه‌گشایی در مشکلات

... وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾

وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ

عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ وَإِنَّ اللَّهَ بَلِغُ أَمْرِهِ

قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

و هر که از خدا پروا کند، خدا برای او راه بیرون شدن [از مشکلات و تنگناها را] قرار می‌دهد. (۲) و او را از جایی که گمان نمی‌کند روزی می‌دهد، و کسی که بر خدا توکل کند، خدا برایش بس است، یقیناً خدا فرمان و خواسته‌اش را [به هر کس که بخواهد] می‌رساند؛ قطعاً برای هر چیزی اندازه‌ای قرار داده است.

(طلاق، ۳)

۳. آسانی کارها

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ۝٤

و هر که از خدا پروا کند برای او در کارش آسانی
قرار می دهد. (طلاق، ۴)

۴. پوشاندن گناهان

ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ
 يُكْفِرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ، وَيُعْظِمَ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾

این حقایق بیان شده احکام خداست که آنها را به سوی شما نازل کرده است؛ و هر کس از خدا پروا کند، گناهانش را از او محو می‌کند و پاداش او را بزرگ می‌دارد. (طلاق، ۵)

۵. ورود به بهشت

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ ءَامَنُوا
وَأَتَّقُوا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
وَلَأَدْخَلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ ﴿٦٥﴾

و اگر اهل کتاب [به آیین اسلام] ایمان می‌آوردند و پرهیزکاری می‌کردند، یقیناً گناهانشان را محو می‌کردیم، و آنان را در بهشت‌های پر نعمت در می‌آوردیم.
(مائده، ۶۵)

۶. نزول برکات

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا
 لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ
 وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا
 كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾

و اگر اهل شهرها و آبادی‌ها ایمان می‌آوردند و پرهیزکاری پیشه می‌کردند، یقیناً [درهای] برکاتی از آسمان و زمین را بر آنان می‌گشودیم، ولی [آیات الهی و پیامبران را] تکذیب کردند، ما هم آنان را به کیفر اعمالی که همواره مرتکب می‌شدند [به عذابی سخت] گرفتیم (اعراف، ۹۶)

۳. ایمان

نکوهش ایمان زبانی

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ
خَيْرٌ أطمَانَ بِهِ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ أُنْقَلَبَ عَلَىٰ
وَجْهِهِ، خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ

الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿۱۱﴾

و برخی از مردم اند که خدا را یک سویه [و بر پایه دست یابی به امور مادی] می پرستند، پس اگر خیری [چون ثروت، مقام و اولاد] به آنان برسد به آن آرامش یابند، و اگر بلایی [چون بیماری، تهیدستی و محرومیت از عناوین اجتماعی] به آنان برسد [از پرستش خدا] عقب گرد می کنند [و به بی دینی و ارتداد می گرایند]، دنیا و آخرت را از دست داده اند، و این است همان زیان آشکار (حج، ۱۱)

نتیجہ ایمان؛ رهایی از عذاب جہنم

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تَجْرَةٍ نُنْجِيكُمْ
 مِّنْ عَذَابِ ٱلْءِيمِ ﴿١٠﴾ تُوْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ
 وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ
 ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾ يَغْفِرُ لَكُمْ
 ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
 ٱلْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَٰلِكَ
 ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

ای اهل ایمان! آیا شما را به تجارتی راهنمایی کنم که شما را از عذابی دردناک نجات می‌دهد؟ (۱۰) به خدا و پیامبرش ایمان آورید، و با اموال و جان‌هایتان در راه خدا جهاد کنید؛ این [ایمان و جهاد] اگر [به منافع فراگیر و جاویدان آن] معرفت داشتید، برای شما [از هر چیزی] بهتر است؛ (۱۱) تا گناhtان را بیامرزد، و شما را در بهشت‌هایی که از زیر [درختان] آن نهرها جاری است و خانه‌های پاکیزه در بهشت‌های جاویدان درآورد؛ این است کامیابی بزرگ. (۱۲) (صف)

ضرورت همراهی ایمان با عمل صالح

لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ
 الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ،
 وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا
 ﴿۱۲۳﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ
 ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ
 يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿۱۲۴﴾

و کسانی از مردان یا زنان که بخشی از کارهای شایسته را انجام دهند، در حالی که مؤمن باشند، نهایتاً وارد بهشت می شوند، و به اندازه گودی پشت هسته خرما مورد ستم قرار نمی گیرند. (۱۲۴) (نساء)

د) برخی صفات مؤمنان

۱. خشوع در نماز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي

صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و
 مهربانی اش همیشگی
 بی تردید مؤمنان [بر موانع راه سعادت]
 پیروز شدند. (۱) آنان که در نمازشان [با
 حضور قلب] و فروتن اند. (۲) (مؤمنون)

۲. پرهیز از گفتار و کردار بیهوده

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿۲﴾

و آنان که از [هر گفتار و کردار] بیهوده
روی گردانند. (۳، مؤمنون)

۳. پرداخت زکات

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ﴿٤﴾

و آنان که پرداخت کننده زکات‌اند.

(۴، مؤمنون)

۴. نگهداری خود از شهوت های حرام

وَالَّذِينَ هُمْ لِأُزُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا
 عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ
 فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ
 وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾

و آنان که نگه دارنده دامنشان [از شهوت های حرام] اند، (۵) مگر در [کام جویی از] همسران یا کنیزانشان، که [در این زمینه] مورد سرزنش نیستند. (۶) پس کسانی [که در بهره گیری جنسی، راهی] غیر از این جویند، تجاوزکار [از حدود حق] هستند. (۷) (مؤمنون)

۵. پایبندی به امانت و عهد

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾

و آنان که امانت‌ها و پیمان‌های خود را رعایت می‌کنند، (۸، مؤمنون)

۶. مداومت بر نماز

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾

و آنان که همواره بر [اوقات و شرایط
ظاهری و معنوی] نمازهایشان محافظت
دارند. (۹، مؤمنون)

۷. خشوع به هنگام یاد خدا

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ
وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ
زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾

مؤمنان، فقط کسانی هستند که وقتی یاد خدا شود دل‌هایشان ترسان می‌شود، و هنگامی که آیات او را بر آنان می‌خوانند به ایمانشان می‌افزاید، و بر پروردگارشان توکل می‌کنند. (انفال، ۲)

۸. دارای کمالات اخلاقی

التَّيِّبُونَ الْعَبِيدُونَ
 الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ
 الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ
 الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
 وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ
 وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ
 وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾

[آن مؤمنان، همان] توبه‌کنندگان، عبادت‌کنندگان، سپاس‌گزاران، روزه‌داران، رکوع‌کنندگان، سجده‌کنندگان، فرمان‌دهندگان به معروف و بازدارندگان از منکر و پاسداران حدود و مقررات خداوند؛ و مؤمنان را [به رحمت و رضوان خدا] مژده ده (توبه، ۱۱۲)

۹. برخورداری از محبوبیت

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ
الرَّحْمَنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾

قطعاً کسانی که ایمان آورده و کارهای
شایسته انجام داده‌اند، به زودی [خدای]
رحمان برای آنان [در دل‌ها] محبتی قرار
خواهد داد. (مریم، ۹۶)

۱۰. محبت شدید به خداوند

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ
 أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ
 ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ
 ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ
 جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾

و برخی از مردم به جای خدا معبودهایی را می پرستند که آنها را آن گونه که سزاوار است خدا را دوست داشته باشند، دوست می دارند؛ ولی اهل ایمان محبتشان به خدا بیشتر و قوی تر است. و اگر کسانی که [با انتخاب معبودهای باطل] ستم روا داشتند، چون عذاب را ببینند، بی تردید بفهمند که همه قدرت ویژه خداست [و معبودهای باطل، پوچاند] و خدا سخت کیفر است. (بقره، ۱۶۵)

۱۱. برخورداری از حمایت خداوند

إِنَّ اللَّهَ يُدْفِعُ عَنِ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

مسلماناً خدا از مؤمنان دفاع می‌کند، قطعاً
خدا هیچ خیانت‌کار ناسپاسی را دوست
ندارد (حج، ۳۸)

۱۲. تواضع و فروتنی

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى
 الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ
 قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾

بندگان رحمان کسانی هستند که روی زمین
 با آرامی و فروتنی راه می‌روند، و هنگامی که
 نادانان آنان را طرف خطاب قرار می‌دهند [در
 پاسخشان] سخنانی مسالمت‌آمیز می‌گویند.
 (فرقان، ۶۳)

۱۳. عبادت و شب زنده داری

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا

وَقِيَمًا ﴿٦٤﴾

و آنان که شب را برای پروردگارشان
با سجده و قیام به صبح می‌رسانند.

(فرقان، ۶۴)

۱۴. ترس از عذاب جهنم

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا
عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ
غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا
وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾

و آنان که می‌گویند: ای پروردگار ما!
عذاب [دوزخ] را از ما بگردان که مسلماً
عذاب آن سخت و همیشگی است. (۶۵)
قطعاً دوزخ بد قرارگاه و بد اقامت گاهی
است. (۶۶) (فرقان)

۱۵. رعایت میانه روی در انفاق

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا

وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

چون انفاق می کنند، نه از حد متعارف می گذرند و نه سخت گیری می کنند، و [انفاقشان] همواره میان این دو در حد

اعتدال است. (۶۷، فرقان)

۱۶. دوری از شرک، خونریزی، زنا

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ
وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا
بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ^{۶۸} وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ
أَثَامًا

آنان که معبود دیگری را با خدا
نمی‌پرستند، و کسی را که خدا خونش را
حرام کرده است، جز به حق نمی‌کشند،
و زنا نمی‌کنند؛ و کسی که این اعمال
را مرتکب شود به کیفر سختی برسد.

(۶۸، فرقان)

۱۷. پرهیز از شهادت باطل...

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا
بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾

آنان که تن به شهادت ناحق نمی‌دهند و در مجالس باطل حاضر نمی‌شوند، و هنگامی که بر گفتار و کردار لغو می‌گذرند، با بزرگواری و متانت می‌گذرند، (۷۲، فرقان)

۱۸. پندپذیری از آیات الهی

وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ

يَخْرُوعُوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿۷۳﴾

آنان که وقتی به آیات پروردگارشان پندشان دهند، در برابر آن با حالت کوری و کوری نمی‌افتند، [بلکه با گوش شنوا و چشم بصیرت به آن دل می‌دهند.] (۷۳، فرقان)

۱۹. اهتمام به تقوآمداری همسر و فرزند

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ
 أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ
 وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا

آنان که می‌گویند: ای پروردگاران ما را
 از سوی همسران و فرزندانمان خوشدلی و
 خوشحالی بخش، و ما را پیشوای پرهیزکاران
 قرار ده. (۷۴، فرقان)

۲۰. دوری از گناهان و گذشت به هنگام خشم

وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبِيرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ

وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿۳۷﴾

[همان] کسانی که از گناهان بزرگ و از کارهای زشت دوری می‌کنند و هنگامی که [به مردم] خشم می‌گیرند، راه چشم‌پوشی و گذشت را برمی‌گزینند (شوری، ۳۷)

۲۱. دعا، نماز، مشورت گرای...

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ

وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ

يُنْفِقُونَ ﴿۳۸﴾

و آنان که دعوت پروردگارشان را اجابت کردند و نماز را برپا داشتند و کارشان در میان خودشان بر پایه مشورت است و از آنچه روزی آنان کرده‌ایم انفاق می‌کنند؛ (شوری، ۳۸)

فصل دوم:

برخی فضایل و کمالات اخلاقی

۱. شکر نعمت های الهی

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ
 لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ
 ﴿٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ إِنَّ تَكْفُرًا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي
 الْأَرْضِ جَمِيعًا فَأَبَى اللَّهُ لَعْنِي حَمِيدٌ ﴿٨﴾

و [نیز یاد کنید] هنگامی که پروردگارتان اعلام کرد: اگر سپاس گزاری کنید، قطعاً [نعمت] خود را بر شما می افزایم، و اگر ناسپاسی کنید، بی تردید عذابم سخت است. (۷) و موسی [به بنی اسرائیل] گفت: اگر شما و همه مردم روی زمین کافر شوید [زیانی به خدا نمی رسد]؛ زیرا خدا بی نیاز و ستوده است. (۸) (ابراهیم)

۲. اخلاص

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا
إِلَهُكُمْ إِلَهُ وَاحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ ۗ

فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ

بِعِبَادَةِ رَبِّهِ ۗ أَحَدًا ﴿۱۱۰﴾

بگو: جز این نیست که من هم بشری مانند شمایم که به من وحی می‌شود: بر این که معبود شما فقط خدای یکتاست؛ پس کسی که لقاء پروردگارش را امید دارد، باید کاری شایسته انجام دهد و هیچ کس را در پرستش پروردگارش شریک نکند (کهف، ۱۱۰)

۳. صبر

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ

وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

ای اهل ایمان از صبر و نماز [برای حل مشکلات خود و پاک ماندن از آلودگی‌ها و رسیدن به رحمت حق] کمک بخواهید زیرا خدا با صابران است (بقره ۱۵۳)

۴. توکل

... وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

إِنَّ اللَّهَ بَلِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ

لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

... و کسی که بر خدا توکل کند، خدا
برایش بس است، یقیناً خدا فرمان و
خواستهایش را [به هر کس که بخواهد]
می‌رساند؛ قطعاً برای هر چیزی اندازه‌ای
قرار داده است (طلاق، ۳)

۵. علم آموزی

أَمَّنْ هُوَ قَنْتُءَانَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا
يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ
يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا
يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾

[آیا چنین انسان کفران کننده‌ای بهتر است]
یا کسی که در ساعات شب به سجده و
قیام و عبادتی خالصانه مشغول است، از
آخرت می‌ترسد و به رحمت پروردگارش
امید دارد؟ بگو: آیا کسانی که معرفت
دارند و کسانی که بی بهره از معرفت‌اند،
یکسانند؟ فقط خردمندان متذکر می‌شوند
(زمر، ۹)

۶. هجرت برای کسب دین

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً
 فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ
 لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ
 إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾

و مؤمنان را نسزد که همگی [به سوی جهاد] بیرون روند؛ چرا از هر جمیعتی گروهی [به سوی پیامبر] کوچ نمی‌کنند تا در دین آگاهی یابند و قوم خود را هنگامی که به سوی آنان بازگشتند، بیم دهند، برای این که [از مخالفت با خدا و عذاب او] پرهیزند (توبه، ۱۲۲)

۷. همت و تلاش

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ﴿٣٩﴾

وَأَنْ سَعِيَهُ سَوْفَ يُرَى ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَاهُ

الْجِزَاءَ الْأَوْفَى ﴿٤١﴾

و اینکه برای انسان جز آنچه تلاش کرده [هیچ نصیب و بهره‌ای] نیست، (۳۹) و اینکه تلاش او به زودی دیده خواهد شد؛ (۴۰) سپس به تلاشش پاداش کامل خواهند داد و اینکه برای انسان جز آنچه تلاش کرده [هیچ نصیب و بهره‌ای] نیست، (۳۹) و اینکه تلاش او به زودی دیده خواهد شد؛ (۴۰) سپس به تلاشش پاداش کامل خواهند داد. (۴۱) (نجم)

۸. تعظیم شعائر الله

ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ

تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾

این است [برنامه‌های حج و حدود و مقررات خدا] و هر کس شعائر خدا را بزرگ شمارد، بدون تردید این بزرگ شمردن ناشی از تقوای دل‌هاست (حج، ۳۲)

۹. توبه از گناہان

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا تُوْبُوْا اِلَى اللّٰهِ
 تُوْبَةً نَّصُوْحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ اَنْ يُكْفِرَ عَنْكُمْ
 سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّٰتٍ
 تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ يَوْمَ لَا يُخْزِي
 اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذِيْنَ ءَامَنُوْا مَعَهُ نُوْرَهُمْ
 يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَبِاَيْمٰنِهِمْ يَقُوْلُوْنَ
 رَبَّنَا اٰتِنَا لَنَا نُوْرًا وَاغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلٰى
 كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٨﴾

ای مؤمنان! به پیشگاه خدا توبه کنید، توبه‌ای خالص [که شما را از بازگشت به گناه بازدارد]؛ امید است پروردگارتان گناهانتان را از شما محو کند و شما را به بهشت‌هایی که از زیر [درختان] آن نهرها جاری است، درآورد، در آن روزی که خدا پیامبر و کسانی که همراه او ایمان آورده‌اند خوار نمی‌کند، نورشان پیشاپیش آنان و از سوی راستشان شتابان حرکت می‌کند، می‌گویند: ای پروردگار ما! نور ما را برای ما کامل کن و ما را پیامرز که تو بر هر کاری توانایی (تحریم، ۸)

۱۰. عدالت محوری...

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ
 وَإِيتَايِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ
 الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ
 يَعِظُكُم لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

به راستی خدا به عدالت و احسان و بخشش
 به خویشاوندان فرمان می‌دهد، و از گناه
 آشکار و کار زشت و ستم‌گری نهی می‌کند.
 شما را اندرز می‌دهد تا متذکر [این حقیقت]
 شوید [که فرمان‌های الهی، ضامن سعادت
 دنیا و آخرت شماست.] (نحل، ۹۰)

۱۱. انفاق و صدقه

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنفِقُوا مِمَّا
 رَزَقْنَاكُمْ مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ
 فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَعَةٌ وَالْكَافِرُونَ
 هُمُ الظَّالِمُونَ

ای اهل ایمان! از آنچه به شما روزی کرده‌ایم
 انفاق کنید، پیش از آن که روزی بیاید که در
 آن نه داد و ستدی است و نه دوستی و نه
 شفاعتی؛ و تنها کافران ستمکارند (بقره، ۲۵۴)

۱۲. قرض الحسنه

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا
 فَيُضْعِفُهُ لَهُ وَأُضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ
 يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

کیست که برای جلب خوشنودی خدا «به»
 نیازمندان «قرض الحسنه» پردازد، تا آن را
 برایش چندین برابر بیفزاید؟ و خداست که
 [روزی را] تنگ می‌گیرد و وسعت می‌دهد؛ و
 [همه شما را برای دریافت پاداش] به سوی او
 باز می‌گردانند (بقره، ۲۴۵)

پاداش قرض دادن

إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضْعِفْهُ لَكُمْ

وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾

اگر برای جلب خشنودی خدا به نیازمندان وام نیکو دهید آن را برای شما دو چندان می‌کند و شما را می‌آمرزد و خدا عطا کننده پاداش فراوان در برابر عمل اندک و بردبار است. (تغابن، ۱۷)

۱۳. نیکی به والدین

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ
 وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ
 الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا
 تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا نَهْرُهُمَا وَقُلْ
 لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَأَخْفِضْ
 لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ
 رَبِّ أَرْحَمُهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾

و پروردگارت فرمان قاطع داده است که جز او را نپرستید، و به پدر و مادر نیکی کنید؛ هرگاه یکی از آنان یا دو نفرشان در کنارت به پیری رسند [چنانچه تو را به ستوه آورند] به آنان اُف مگوی و بر آنان [بانگ مزن و] پرخاش مکن، و به آنان سخنی نرم و شایسته [و بزرگووارانه] بگو. (۲۳) و برای هر دو از روی مهر و محبت، بال فروتنی فرود آر و بگو: ای پروردگار من آنان را به پاس آن که مرا در کودکی تربیت کردند، مورد رحمت قرار ده. (۲۴)

(اسراء)

۱۴. پیوند با خویشاوندان

وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ
 أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ

سُوءَ الْحِسَابِ

و آنچه را خدا به پیوند آن فرمان داده
 پیوند می‌دهند و از [عظمت و جلال]
 پروردگارشان همواره در هراسند و از حساب
 دشوار بیم دارند (رعد، ۲۱)

۱۵. پاسخ بدی با خوبی

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ
بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ

عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾

نیکی و بدی یکسان نیست. [بدی را] با
بهترین شیوه دفع کن؛ [با این برخورد متین
و نیک] ناگاه کسی که میان تو و او دشمنی
است [چنان شود] که گویی دوستی نزدیک
و صمیمی است (فصلت، ۳۴)

۱۶. احسان و نیکوکاری

وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا
 وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ
 وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي
 الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ
 بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ
 أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ

مُخْتَلًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾

و خدا را پرستید، و چیزی را شریک او قرار
 ندهید، و به پدر و مادر و خویشاوندان و یتیمان
 و مستمندان و همسایه نزدیک و همسایه دور و
 همنشینان و همراهان و در راه ماندگان و بردگان
 نیکی کنید؛ یقیناً خدا کسی را که متکبر و
 خودستاست، دوست ندارد (نساء، ۳۶)

۱۷. یتیم نوازی

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ۙ

و اما [به شکرانه این همه نعمت] یتیم را
خوار و تحقیر مکن (ضحی، ۹)

۱۸. تواضع

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى
 الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ
 قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾

بندگان رحمان کسانی هستند که روی زمین
 با آرامی و فروتنی راه می‌روند، و هنگامی که
 نادانان آنان را طرف خطاب قرار می‌دهند
 [در پاسخشان] سخنانی مسالمت‌آمیز می‌گویند
 (فرقان، ۶۳)

۱۹. عفو و گذشت

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ
وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ
النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

آنان که در گشایش و تنگ دستی انفاق می‌کنند، و خشم خود را فرو می‌برند، و از [خطاهای] مردم در می‌گذرند؛ و خدا نیکوکاران را دوست دارد (آل عمران، ۱۳۴)

۲۰. امانت داری

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ

رَاعُونَ ﴿۸﴾

و آنان که امانت‌ها و پیمان‌های خود را
رعایت می‌کنند (مؤمنون، ۸)

۲۱. قضاوت عادلانه

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ
 أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ
 تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ
 إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

خدا قاطعانه به شما فرمان می دهد که امانت ها را به صاحبانش بازگردانید و هنگامی که میان مردم داوری می کنید، به عدالت داوری کنید. یقیناً [فرمان بازگرداندن امانت به مردم و عدالت در داوری] نیکو چیزی است که خدا شما را به آن موعظه می کند؛ بی تردید خدا همواره شنوا و بیناست (نساء، ۵۸)

۲۲. ایثار و از خودگذشتگی

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيْمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ
يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ
فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا
وَيُوَثِّرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ
بِهِمْ خِصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ
فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

و [نیز برای] کسانی [از انصار است] که پیش از مهاجران در سرای هجرت و ایمان [یعنی مدینه] جای گرفتند، [و] کسانی را که به سوی آنان هجرت کرده‌اند دوست دارند، و در سینه‌های خود نیاز و چشم‌داشتی به آنچه به مهاجران داده شده است نمی‌یابند، و آنان را بر خود ترجیح می‌دهند، گرچه خودشان را نیاز شدیدی [به مال و متاع] باشد. و کسانی را که از بخل و حرصشان بازداشته‌اند، [بر همه موانع و مشکلات دنیا و آخرت] پیروزند (حشر، ۹)

۲۳. وفای به عهد

... وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ

كَانَ مَسْئُولًا

... و به عهد و پیمان وفا کنید، زیرا [روز

قیامت] دربارهٔ پیمان بازخواست خواهد

شد (اسراء، ۳۴)

۲۴. تعاون و همکاری

... وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا

تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا

اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿۲﴾

... و یکدیگر را بر انجام کارهای خیر و پرهیزکاری یاری نمایید، و یکدیگر را بر گناه و تجاوز یاری ندهید؛ و از خدا پروا کنید که خدا سخت کیفر است. (مائده، ۲)

۲۵. دعا

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ
 إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي
 سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

پروردگارتان گفت: مرا بخوانید تا شما را
 اجابت کنم، آنان که از عبادت من تکبر
 ورزند، به زودی خوار و رسوا به دوزخ
 درآیند (غافر، ۶۰)

نمونه دعاهای قرآنی

۱. دعای طلب حسنه در دنیا و آخرت

... رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ

وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا

عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾

...ای پروردگار ما! به ما در دنیا نیکی و در آخرت هم نیکی عطا کن، و ما را از عذاب آتش نگاه دار. (بقره، ۲۰۱)

۲. دعای طلب مغفرت و عاقبت به خیری

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي
 لِلْإِيْمَانِ أَنْءَامِنُوا بِرَبِّكُمْ فَءَامَنَّا رَبَّنَا
 فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا
 وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ رَبَّنَا وَءَايِنَا مَا
 وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾

ای پروردگار ما بی تردید ما [صدای] ندا
دهنده‌ای را شنیدیم [که مردم را] به ایمان
فرا می‌خواند که به پروردگارتان ایمان
آورید. پس ما ایمان آوردیم. ای پروردگار
ما! گناهان ما را بیامرز، و بدی‌هایمان را
از ما محو کن، و ما را در زمره نیکوکاران
بمیران. (۱۹۳) ای پروردگار ما! آنچه را که به
وسیله فرستادگانت به ما وعده داده‌ای به ما
عطا فرما و روز قیامت، ما را رسوا و خوار
مکن؛ زیرا تو خلف وعده نمی‌کنی؟ (۱۹۴)
(آل عمران)

۳. دعای درخواست آسان گرفتن در حسابرسی

... رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا
 رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ
 عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا
 مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ، وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا
 وَأَرْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ

الْكَافِرِينَ

... ای پروردگار ما! اگر فراموش کردیم یا مرتکب اشتباه شدیم، ما را مؤاخذه مکن. ای پروردگار ما! تکالیف سنگینی برعهده ما مگذار، چنان که بر عهده کسانی که پیش از ما بودند گذاشتی. ای پروردگار ما! آنچه را به آن تاب و توان نداریم بر ما تحمیل مکن؛ و از ما درگذر؛ و ما را بیمارز؛ و بر ما رحم کن؛ تو سرپرست مایی؛ پس ما را بر گروه کافران پیروز فرما (بقره، ۲۸۶)

۴. دعای درخواست صبر، استقامت و

پیروزی در برابر دشمنان

... رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ

أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ

الْكَافِرِينَ ﴿٢٥٠﴾

...ای پروردگار ما! بر ما صبر و شکیبایی
فرو ریز، و گام‌هایمان را استوار ساز، و ما
را بر گروه کافران پیروز گردان (بقره، ۲۵۰)

۵. دعای طلب رهایی از لغزش‌ها

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا

مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿۸﴾

رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ

فِيهِ إِنَّكَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ الْمِعَادَ ﴿۹﴾

[و می‌گویند:] ای پروردگار ما! دل‌هایمان را پس از آن که هدایت‌مان فرمودی منحرف مکن، و از سوی خود رحمتی بر ما ببخش؛ زیرا تو بسیار بخشنده‌ای. (۸) ای پروردگار ما قطعاً تو در روزی که هیچ شکی در آن نیست، گردآورنده همه مردمی؛ مسلماً خدا خلف وعده نمی‌کند. (۹) (آل عمران)

۶. دعای آمرزش گناهان و رهایی از

آتش دوزخ

... رَبَّنَا إِنَّا أَمْنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا

وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٦﴾

...ای پروردگار ما! قطعاً ما ایمان آوردیم،
پس گناهانمان را ببامرز و ما را از عذاب
آتش نگاه دار (آل عمران، ۱۶)

۷. دعای اعتراف به گناه و طلب آمرزش

... رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا

وَتَرْحَمَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَسِرِينَ ﴿۲۳﴾

... ای پروردگار ما! ما بر خود ستم ورزیدیم،
و اگر ما را نیامرزی و به ما رحم نکنی
مسلمانان از زیانکاران خواهیم بود (اعراف، ۲۳)

۸. دعای طلب صبر و عاقبت به خیری

... رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا

مُسْلِمِينَ ﴿۱۲۶﴾

... ای پروردگار ما! صبر و شکیبایی بر ما فرو
ریز و ما را در حالی که تسلیم [فرمان‌ها و
احکامات] باشیم، بمیران (اعراف، ۱۲۶)

۹. دعا برای هدایت خود و فرزندان

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ
ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ﴿٤٠﴾

ای پروردگار من مرا بر پادارنده نماز قرار ده، و نیز از فرزندانم [برپادارندگان نماز قرار ده]. و ای پروردگار من دعایم را بپذیر.
(ابراهیم، ۴۰)

۱۰. دعا برای آمرزش همه مؤمنان

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴿٤١﴾

ای پروردگار من روزی که حساب برپا می‌شود، مرا و پدر و مادرم و مؤمنان را بیامرز. (ابراهیم، ۴۱)

۱۱. دعا برای شروع و پایان نیک کارها

... رَبِّ ادْخِلْنِيْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَّاَخْرِجْنِيْ

مُخْرَجَ صِدْقٍ وَّاجْعَلْ لِّيْ مِنْ لَّدُنْكَ

سُلْطٰنًا نَّصِيْرًا ﴿٨٠﴾

...ای پروردگار من مرا [در هر برنامه و شغلی] به نیکی وارد کن و به نیکی بیرون آور و برایم از نزد خود نیرویی یاری دهنده قرار ده (اسراء، ۸۰)

۱۲. دعا برای سعه صدر و تأثیر کلام

... رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي

﴿٢٦﴾ وَأَحْلِلْ عُقْدَةَ مِّنْ لِّسَانِي ﴿٢٧﴾

يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾

... ای پروردگرم! سینه‌ام را [برای تحمل این وظیفه سنگین] گشاده گردان، (۲۵) و کارم را برایم آسان ساز، (۲۶) و گِرهی را [که مانع روان سخن گفتن من است] از زبانم بگشای، (۲۷) [تا] سخنم را بفهمند. (۲۸) (طه)

۱۳. دعا برای دوری از وسوسه‌های شیطان

...رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيْطَانِ

﴿۹۷﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ ﴿۹۸﴾

...ای پروردگار من از وسوسه‌های شیطان‌ها
به تو پناه می‌آورم، (۹۷) و ای پروردگار من
به تو پناه می‌آورم از اینکه [شیطان‌ها] نزد
من حاضر شوند. (۹۸) (مؤمنون)

۱۴. دعا برای طلب غفران و رحمت الهی

... رَبِّ اغْفِرْ وَأَرْحَمَ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّحِيمِينَ ﴿۱۱۸﴾

...ای پروردگار من [مرا] بیامرز و [بر من]
رحم کن و تو بهترین رحم کنندگانی
(مؤمنون، ۱۱۸)

۱۵. دعای ملحق شدن به صالحان و

طلب نیک نامی

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَالْحِقْنِي

بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ

صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَأَجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ

جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾

ای پروردگار من به من حکمت بخش، و مرا به شایستگان ملحق کن (۸۳) و برای من در آیندگان نامی نیک و ستایشی والا مرتبه قرار ده، (۸۴) و مرا از وارثان بهشت پرنعمت گردان. (۸۵) (شعراء)

۱۶. دعای اظهار نیاز به مصلحت و خیر

... رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ

مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾

...ای پروردگار من به آنچه از خیر بر من

نازل می‌کنی نیازمندم (قصص، ۲۴)

۱۷. دعا برای رفع کینه و عداوت

نسبت به مؤمنان

... رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ
 سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا
 لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿۱۰﴾

...ای پروردگارمان ما و برادرانمان را که
 به ایمان بر ما پیشی گرفتند بیامرزد، و در
 دل‌هایمان نسبت به مؤمنان خیانت و کینه
 قرار ندهد. ای پروردگار ما یقیناً تو رؤوف
 و مهربانی (حشر، ۱۰)

۱۸. دعای درخواست ذریه صالح

... رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً

إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿۳۸﴾

...ای پروردگار من! مرا از سوی خود فرزندی نیکو

عطا کن، یقیناً تو شنوای دعایی (آل عمران، ۳۸)

۱۹. دعا برای هدایت همسر و فرزندان

... رَبَّنَاهَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا
قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ

إِمَامًا

۷۴

...ای پروردگاران ما را از سوی همسران و
فرزندانمان خوشدلی و خوش حالی بخش، و
ما را پیشوای پرهیزکاران قرار ده (فرقان، ۷۴)

۲۰. دعای دوری از عذاب جهنم

... رَبَّنَا أَصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ
 إِنَّكَ عَذَابُهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا
 سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾

... ای پروردگار ما! عذاب [دوزخ] را از ما
 بگردان که مسلماً عذاب آن سخت و
 همیشگی است. (۶۵) قطعاً دوزخ بد قرارگاه
 و بد اقامت گاهی است. (۶۶) (فرقان)

۲۱. دعای حضرت یونس عَلَيْهِ السَّلَامُ
در شکم ماهی

... لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي
كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿۸۷﴾

... معبودی جز تو نیست تو از هر عیب
و نقصی منزهی، همانا من از ستمکارانم.
(۸۷، انبیاء)

آداب زندگی

الف) آداب خانواده

۱. عیب پوشانی همسران نسبت به یکدیگر

... هُنَّ لِبَاسٍ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ... ﴿۱۸۷﴾

... آنان برای شما پوشش [معنوی] و شما هم برای آنان پوشش [معنوی] هستید... (بقره، ۱۸۷)

۲. وظایف هر یک از همسران

الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ
 اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا
 مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَأَلْصَقِ لِحَتُ قَنِيتُ
 حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ
 وَاللَّي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ
 وَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَأَضْرِبُوهُنَّ
 فَإِنْ أَطَعَنَّكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا
 إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا

مردان، کارگزاران و تدبیرکنندگان [زندگی] زنانند، به خاطر آن که خدا مردان را [از جهت توان جسمی و تحمل مشکلات و قدرت روحی و فکری] بر زنان برتری داده، و به خاطر آن که [مردان] از اموالشان هزینه زندگی زنان را [به عنوان حقّی واجب] می‌پردازند؛ پس زنان شایسته و درست کار [با رعایت قوانین حق] فرمانبردار [و مطیع شوهر]ند [و] در برابر حقوقی که خدا [به نفع آنان برعهده شوهرانشان] نهاده است، در غیاب شوهر [حقوق و اسرار و اموال او را] حفظ می‌کنند. و زنانی که از سرکشی و نافرمانی آنان دچار بیم شده‌اید [در مرحله اول] پندشان دهید، و [در مرحله بعد] در خوابگاه‌ها از آنان دوری کنید، و [اگر اثر نبخشید] آنان را [به گونه‌ای که احساس آزار سخت به دنبال نداشته باشد] تنبیه کنید؛ پس اگر از شما اطاعت کردند برای در مضیقه قرار دادن آنان هیچ راهی مجوید؛ یقیناً خدا بلند مرتبه و بزرگ است (نساء، ۳۴)

۳. تقوا مداری در خانواده

مسئولیت در برابر هدایت خانواده

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ
 نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا
 مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا
 أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾

ای مؤمنان! خود و خانواده خود را از آتشی که هیزم آن انسان ها و سنگ ها است حفظ کنید. بر آن فرشتگانی خشن و سخت گیر گمارده شده اند که از آنچه خدا به آنان دستور داده، سرپیچی نمی کنند، و آنچه را به آن مأمورند، همواره انجام می دهند (تحریم، ۶)

سفارش خانواده به نماز و شکیبایی بر آن

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا
لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ

لِلنَّاقِي ۱۳۲

و خانواده‌ات را به نماز فرمان بده و خود نیز بر آن شکیبایی ورز؛ از تو رزقی نمی‌طلبیم، ما به تو روزی می‌دهیم و عاقبت نیک برای پرهیزکاری است (طه، ۱۳۲)

۴. خوش رفتاری با همسر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ
تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا
بِبَعْضِ مَا ءَاتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ
بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا
وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا

ای اهل ایمان! برای شما ارث بردن از زنان در حالی که خوشایند شما نیستند [و فقط به طمع به دست آوردن اموالشان پس از مرگشان با آنان زندگی می‌کنید] حلال نیست. و آنان را در تنگنا مگذارید تا بخشی از آنچه را [به عنوان مهریه] به آنان داده‌اید پس بگیرید، مگر آن که کار زشت آشکاری مرتکب شوند. و با آنان به صورتی پسندیده رفتار کنید. و اگر [به علتی] از آنان نفرت داشتید [باز هم با آنان به صورتی پسندیده رفتار کنید] چه بسا چیزی خوشایند شما نیست و خدا در آن خیر فراوانی قرار می‌دهد (نساء، ۱۹)

۵. توجه به تربیت و هدایت فرزندان

موعظه و اندرز فرزند

وَإِذْ قَالَ لُقْمَنُ لِابْنِهِ، وَهُوَ يَعِظُهُ،
يَبْنِي لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ
لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

[یاد کن] هنگامی که لقمان به پسرش در حالی که او را موعظه می‌کرد، گفت: پسرکم! به خدا شرک نیاور، بی‌تردید شرک ستمی بزرگ است (لقمان، ۱۳)

دعا برای هدایت فرزند

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا
 الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ
 الْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾

و [یاد کن] هنگامی که ابراهیم گفت: ای پروردگار
 من این شهر [مکه] را منطقه‌ای امن قرار ده و من و
 فرزندانم را از پرستش بت‌ها دور بدار (ابراهیم، ۳۵)

ب) آداب دوستی

۱. ہم نشینی و دوستی با مؤمنان

وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ
 بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ، وَلَا
 تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ
 الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ، عَن ذِكْرِنَا
 وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرَهُ فُرطًا

با کسانی که صبح و شام پروردگارشان را می‌خوانند در حالی که همواره خشنودی او را می‌طلبند خود را شکیبیا دار، و در طلب زینت زندگی دنیا دیدگان [از توجه] به آنان [به سوی ثروتمندان] برنگردد، و از کسی که دلش را [به سبب کفر و طغیانش] از یاد خود غافل کرده‌ایم و از خواسته‌های نامشروعش پیروی کرده و کارش زیاده‌روی است، اطاعت مکن (کهف، ۲۸)

دوستی مؤمنان با یکدیگر

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ
بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ ۗ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ

عَزِيزٌ حَكِيمٌ

مردان و زنان با ایمان دوست و یار یکدیگرند؛ همواره به کارهای شایسته فرمان می‌دهند و از کارهای زشت و ناپسند باز می‌دارند، و نماز را برپا می‌کنند، و زکات می‌پردازند، و از خدا و پیامبرش اطاعت می‌نمایند؛ یقیناً خدا آنان را مورد رحمت قرار می‌دهد؛ زیرا خدا توانای شکست‌ناپذیر و حکیم است

(توبه، ۷۱)

پایداری دوستی مؤمنان در آخرت

الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ

إِلَّا الْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾

در آن روز دوستان دشمن یکدیگرند مگر

پرهیزکاران (زخرف، ۶۷)

۲. ترک دوستی با دنیا طلبان

فَاعْرِضْ عَنْ مَن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا

الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٢٩﴾

بنابراین از کسانی که از یاد ما روی گردانده‌اند
و جز زندگی دنیا را نخواسته‌اند، روی بگردان.

(نجم، ۲۹)

دوستی با ناهلان؛ موجب حسرت در آخرت

وَيَوْمَ يَعِضُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ

يَلَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا

يَنُوبِلْتَنِي لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٧﴾

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ

إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ

لِلْإِنْسَانِ خَدُولًا ﴿٢٨﴾

روزی که ستمکار، دو دست خود را [از شدت اندوه و حسرت به دندان] می‌گزد [و] می‌گوید: ای کاش همراه این پیامبر راهی به سوی حق برمی‌گرفتم، (۲۷) ای وای، کاش من فلانی را [که سبب بدبختی من شد] به دوستی نمی‌گرفتم، (۲۸) بی‌تردید مرا از قرآن پس از آن که برایم آمد گمراه کرد. و شیطان همواره انسان را [پس از گمراه کردنش تنها و بی‌یار در وادی هلاکت] وامی‌گذارد. (۲۹)

(فرقان)

۳. ترک دوستی با نامحرم

...فَأَنْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ
وَأَتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
مُحْصَنَاتٍ غَيْرِ مُسَفِّحَاتٍ وَلَا
مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ ...

... پس با کنیزان با اجازه صاحبانشان ازدواج کنید، و مهریه آنان را به طور پسندیده به خودشان بپردازید. [جواز این ازدواج مشروط به آن است که کنیزان] پاکدامن باشند نه زناکار و نه در پی گرفتن دوست پنهانی...

(نساء، ۲۵)

فصل سوم:

شناخت گناهان و ردایل اخلاقی

حُب دُنیا؛ سرچشمه گناهان

الف) ویژگی های دنیا

۱. ایجاد جلوه و تزیین برای مردم

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ
النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ
مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ
الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ
مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ

حُسْنُ الْمَعَابِ ﴿١٤﴾

محبت و عشق به خواستنی‌ها [که عبارت است] از زنان و فرزندان و اموال فراوان از طلا و نقره و اسبان نشاندار و چهارپایان و کشت و زراعت، برای مردم زیبا جلوه داده شده؛ اینها کالای زندگی [زودگذر] دنیا است؛ و خداست که بازگشت نیکو نزد اوست. (آل عمران، ۱۴)

مراحل جلوه دنيا

أَعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَهَوٌّ
 وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ
 وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ
 نَبَاتُهُ، ثُمَّ يَهِيَجُ فَتَرْتَهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ
 حُطَمًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ
 مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا
 مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

بدانید که زندگی دنیا [یی که دارنده‌اش از ایمان و عمل صالح تهی است،] فقط بازی و سرگرمی و آرایش و فخر فروشیتان به یکدیگر، و افزون خواهی در اموال و اولاد است، [چنین دنیایی] مانند بارانی است که محصول [سبز و خوش منظره‌اش] کشاورزان را به شگفتی آورد، سپس پژمرده شود و آن را زرد بینی، آنگاه ریز ریز و خاشاک شود!! [که برای دنیاپرستان بی‌ایمان] در آخرت عذاب سختی است و [برای مؤمنان که دنیای خود را در راه اطاعت حق و خدمت به خلق به کار گرفتند] از سوی خدا آمرزش و خشنودی است، و زندگی دنیا جز کالای فریبنده نیست (حدید، ۲۰)

۲. ناپایداری زینت‌های دنیوی

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ

ثَوَابًا وَخَيْرًا أَمَلًا ﴿٤٦﴾

مال و فرزندان، آرایش و زیور زندگی دنیا هستند، ولی اعمال شایسته پایدار نزد پروردگارت از جهت پاداش بهتر و از لحاظ امید داشتن به آنها نیکوتر است

(کهف، ۴۶)

۳. بی‌ارزشی دنیا

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ
وَلِلْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُتَّقُونَ أَفَلَا
تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾

و زندگی دنیا [بدون ایمان و عمل صالح]
بازی و سرگرمی است، و یقیناً سرای
آخرت برای آنان که همواره پرهیزکاری
می‌کنند بهتر است. آیا نمی‌اندیشید؟

(انعام، ۳۲)

ب) نکوہش کثرت طلبی و دنیا دوستی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

أَلْهَنَكُمْ التَّكَاثُرُ ① حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ

② كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ③ ثُمَّ كَلَّا

سَوْفَ تَعْلَمُونَ ④ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ

عِلْمَ الْيَقِينِ ⑤ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ

⑥ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ⑦

ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ⑧

به نام خدا که رحمتش بی‌اندازه است و
 مهربانی‌اش همیشگی
 مباحثات و افتخار بر یکدیگر [به ثروت و کثرت
 نفرت] شما را [از پرداختن به تکالیف دینی و یاد
 آخرت] بازداشت؛ (۱) تا جایی که گورها را دیدار
 کردید [و به تعداد مردگان هم به یکدیگر مباحثات
 و افتخار نمودید!!] (۲) این چنین نیست [که شما
 می‌پندارید]، به زودی [به آثار شوم این اوضاع و
 احوالی که دارید] آگاه خواهید شد. (۳) باز هم
 این چنین نیست، به زودی آگاه خواهید شد. (۴)
 [زندگی واقعی] این چنین نیست [که می‌پندارید]،
 اگر به علم یقین [که علم استوار و غیر قابل تردید
 است به آخرت] آگاه بودید [از تکالیف دینی و
 توجه به آباد کردن آخرت باز نمی‌ماندید]. (۵)
 بی‌تردید دوزخ را خواهید دید. (۶) سپس [با وارد
 شدن در آن] قطعاً آن را به دیده یقین خواهید دید.
 (۷) آن گاه شما در آن روز از نعمت‌ها بازپرسی
 خواهید شد. (۸) (تکاثر)

آشنایی با برخی رذایل اخلاقی و گناهان

۱. دروغ

دروغ؛ نشانه بی ایمانی

إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ
الْكَذِبُونَ ﴿١٠٥﴾

فقط کسانی [به خدا و پیامبر] دروغ می‌بندند
که به آیات خدا ایمان ندارند، و اینانند که
دروغ‌گوی واقعی‌اند (نحل، ۱۰۵)

۲. غیبت

... وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ
 أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ
 وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾

... و از یکدیگر غیبت ننمایید، آیا احدی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده‌اش را بخورد؟ بی تردید [از این کار] نفرت دارید، از خدا پروا کنید که خدا بسیار توبه‌پذیر و مهربان است (حجرات، ۱۲)

۳. مسخره کردن و تحقیر دیگران

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرُونَ مِنْ قَوْمٍ
 عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ
 نِسَاءِ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا
 أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ
 الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ
 فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿۱۱﴾

ای اهل ایمان! نباید گروهی گروه دیگری را مسخره کنند، شاید مسخره شده‌ها از مسخره کنندگان بهتر باشند، و نباید زنانی زنان دیگری را [مسخره کنند] شاید مسخره شده‌ها از مسخره کنندگان بهتر باشند، و از یکدیگر عیب‌جویی نکنید و یکدیگر را با لقب‌های ناپسند صدا نزنید؛ بد نشانه و علامتی است اینکه انسانی را پس از ایمان آوردنش به لقب زشت علامت‌گذاری کنند. و کسانی که [از این امور ناهنجار و زشت] توبه نکنند ستمکارند (حجرات، ۱۱)

۴. عیب جوی و طعنه به دیگران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيَلُّ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ۱ الَّذِي

جَمَعَ مَا لَا وَعَدَّدَهُ، ۲ يَحْسَبُ أَنَّ

مَالَهُ أَخْلَدَهُ، ۳ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي

الْحُطْمَةِ ۴ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطْمَةُ

۵ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ ۶ الَّتِي تَطَّلِعُ

عَلَى الْأَفْعِدَةِ ۷ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ

۸ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ۹

به نام خدا که رحمتش بی‌اندازه است و
مهربانی‌اش همیشگی

وای بر هر عیب‌جوی بدگوی! (۱) همان
که ثروتی فراهم آورده و [پی در پی] آن
را شمرد [و ذخیره کرد]. (۲) گمان می‌کند
ثروتش او را جاودانه خواهد کرد. (۳) این
چنین نیست، بی‌تردید او را در آن شکننده
اندازند؛ (۴) و تو چه می‌دانی آن شکننده
چیست؟ (۵) آتش برافروخته خداست (۶)
[آتشی] که بر دل‌ها برآید و چیره شود.
(۷) آن آتش بر آنان سربسته است [به
طوری که هیچ راه گریزی از آن ندارند؛]
(۸) [آتشی] در ستون‌هایی بلند و کشیده.
(۹) (همزه)

۵. به کار بردن القاب زشت و توهین آمیز

... وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ

الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ

فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿۱۱﴾

... و یکدیگر را با لقب های ناپسند صدا
 نزنید؛ بد نشانه و علامتی است اینکه
 انسانی را پس از ایمان آوردنش به لقب
 زشت علامت گذاری کنند. و کسانی که
 [از این امور ناهنجار و زشت] توبه نکنند
 ستمکارند (حجرات، ۱۱)

۶. دشنام به مقدسات دیگران

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ
 اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ
 زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ
 مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾

و معبودانی را که کافران به جای خدا می پرستند، دشنام ندهید، که آنان هم از روی دشمنی و نادانی خدا را دشنام خواهند داد. این گونه برای هر امتی عملشان را آراستیم [تا به کیفر لجاجت و عنادشان گمان کنند که آنچه انجام می دهند نیکوست،] سپس بازگشت همه آنان به سوی پروردگارشان خواهد بود، نهایتاً آنان را به اعمالی که همواره انجام می دادند، آگاه می کند (انعام، ۱۰۸)

۷. تهمت

وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا مَّ يَرَمْ بِهِ
 بَرِيئًا فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾

و هر کس مرتکب خطا یا گناهی شود، سپس آن را به پاکدامن بی گناهی نسبت دهد، بی تردید بهتان و گناهی آشکار بر دوش گرفته است (نساء، ۱۱۲)

۸. دامن زدن به فساد (اشاعه فحشا)

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ
 فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا
 وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

کسانی که دوست دارند کارهای بسیار
 زشت [مانند آن تهمت بزرگ] در میان اهل
 ایمان پخش شود، در دنیا و آخرت عذابی
 دردناک خواهند داشت، و خدا [آنان را]
 می‌شناسد و شما نمی‌شناسید (نور، ۱۹)

۹. نجواہای شیطانی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذْ أَنْجَيْتُمْ فَلَا تَنْجُوا
بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنْجُوا
بِالْبِرِّ وَالنَّقْوَىٰ ۗ وَأَتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ
﴿٩﴾ إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ
الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ
اللَّهِ وَعَلَىٰ اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

ای اهل ایمان! هنگامی که محرمانه با یکدیگر گفتگو می‌کنید برپایه گناه و دشمنی و سرپیچی از پیامبر با هم گفتگوی محرمانه نکنید، و بر پایه [تشویق یکدیگر به] نیکی و تقوا گفتگوی محرمانه کنید، و از خدایی که به سوی او محشور می‌شوید، پروا کنید. (۹) جز این نیست که گفتگوی محرمانه [بی‌منطق و رازگویی بی‌دلیل] از [ناحیه] شیطان است تا مؤمنان را اندوهگین کند، ولی نمی‌تواند هیچ‌گزندی به آنان برساند مگر به فرمان خدا. و مؤمنان فقط باید بر خدا توکل کنند [که توکل کننده به خدا از گزند شیطان مصون است]. (۱۰)

(مجادله)

۱۰. گفتن سخنان گمراه کننده

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ

لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ

وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ

مُهِينٌ ﴿٦﴾

برخی از مردم‌اند که سخنان باطل و سرگرم‌کننده را می‌خرند تا از روی نادانی [مردم را] از راه خدا گمراه کنند و آن را به مسخره بگیرند؛ برای آنان عذابی خوارکننده خواهد بود. (لقمان، ۶)

۱۱. سوء ظن و تجسس

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَجْتَبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ
إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا... ﴿١٢﴾

ای اهل ایمان! از بسیاری از گمان ها [در حق مردم] پرهیزید؛ زیرا برخی از گمان ها گناه است، و [در اموری که مردم پنهان ماندنش را خواهندند] تفحص و پی جویی نکنید...

(حجرات، ۱۲)

۱۲. خیانت به خدا، پیامبر و مؤمنان

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ
وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْنَتِكُمْ وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾

ای اهل ایمان! [با فاش کردن اسرار و جاسوسی برای دشمن] به خدا و پیامبر خیانت نکنید، و به امانت‌های میان خود هم خیانت نورزید، در حالی که می‌دانید [خیانت، عملی بسیار زشت است].

(انفال، ۲۷)

۱۳. بخل

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمْ
 اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ، هُوَ خَيْرٌ لَّهُمْ بَلْ هُوَ
 شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ
 الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾

کسانی که خدا به آنچه از فضلش به آنان داده
 بخل می‌ورزند، گمان نکنند که آن بخل به سود
 آنان است، بلکه آن بخل به زیانشان خواهد بود.
 به زودی آنچه به آن بخل ورزیدند در روز قیامت
 گردنبند گردنشان می‌شود. و میراث آسمان‌ها و
 زمین فقط در سیطره مالکیت خداست، و خدا به
 آنچه انجام می‌دهید آگاه است (آل عمران، ۱۸۰)

۱۴. تکبر

إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ
 اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِنْ فِي
 صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُمْ
 بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ
 السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

بی‌تردید آنان که درباره آیات خدا بی‌آن
 که دلیلی برای آنان آمده باشد، گفتگوی
 بی‌منطق می‌کنند و در سینه‌هایشان جز
 کبر و بزرگ‌نمایی نیست به آن [عزت
 و سلطنتی که در آرزویش هستند]
 نمی‌رسند؛ پس به خدا پناه ببر؛ زیرا او
 شنوا و بیناست. (غافر، ۵۶)

۱۵. شادمانی از گناه و علاقه به تحسین

بی مورد دیگران

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا
وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا
تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ

عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾

البته مپندار کسانی که به آنچه [از پنهان داشتن حقایق و باز داشتن مردم از اسلام] انجام دادند، شادمانی می کنند، و دوست دارند به آنچه انجام نداده اند ستایش شوند [از عذاب خدا در امانند] پس گمان مبر که برای آنان نجاتی از عذاب است، [بلکه] برای آنان عذابی دردناک خواهد بود

(آل عمران، ۱۸۸)

۱۶. منزّه دانستن خود از هر عیب

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ
يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾

آیا درباره کسانی که خود را به پاکی می‌ستایند، تأمل و اندیشه نکردی؟ [این خودستایی هیچ ارزشی و اعتباری ندارد] بلکه خداست که هر که را بخواهد [بر اساس ملاک‌های تعیین شده در قرآن] می‌ستاید، و [گروهی که به ناحق، خود را می‌ستایند در کیفر و مجازات] به اندازه رشته میان هسته خرما مورد ستم قرار نمی‌گیرند. (نساء، ۴۹)

۱۷. حسد

نهی از حسادت به دیگران

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ
 اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ
 الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا

عَظِيمًا ﴿٥٤﴾

بلکه آنان به مردم [که در حقیقت پیامبر
 و اهل بیت اویند] به خاطر آنچه خدا از
 فضلش به آنان عطا کرده حسد می‌ورزند.
 تحقیقاً ما به خاندان ابراهیم کتاب و
 حکمت دادیم، و به آنان فرمانروایی
 بزرگی بخشیدیم (نساء، ۵۴)

پناه بردن به خدا از شرّ حسودان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ
 مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا
 وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ
 فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ
 إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و مهربانی اش همیشگی بگو: به پروردگار سپیده دم پناه می برم، (۱) از زیان مخلوقات که [با انحرافشان از قوانین الهی به انسان] ضرر می رسانند، (۲) و از زیان شب هنگامی که با تاریکی اش درآید [که در آن تاریکی انواع حیوانات موذی و انسان های فاسق و فاجر برای ضربه زدن به انسان در کمین اند] (۳) و از زیان زنان دمنده [که افسون و جادو] در گره ها [می دمنند و با این کار شیطانی در زندگی فرد، خانواده و جامعه خسارت به بار می آورند] (۴) و از زیان حسود، زمانی که حسد می ورزد. (۵) (فلق)

۱۸. کشتن فرزند از بیم تنگدستی

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشِيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ
نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ

خِطَاءً كَبِيرًا ﴿۳۱﴾

فرزندانتان را از بیم تنگدستی نکشید؛ ما به
آنان و شما روزی می‌دهیم، یقیناً کشتن
آنان گناهی بزرگ است. (اسراء، ۳۱)

۱۹. زنا

وَلَا تَقْرَبُوا الزَّيْنَةَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً

وَسَاءَ سَبِيلًا ﴿۳۲﴾

و نزدیک زنا نشوید که کاری بسیار زشت
و راهی بد است. (اسراء، ۳۲)

۲۰. قتل

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا
 بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا
 لَوْلِيَّهِ سُلْطٰنًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ
 إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا ﴿۳۳﴾

و کسی را که خدا کشتنش را حرام کرده [و به جانش حرمت نهاده] جز به حق [که حق قصاص است] نکشید، و هر کس مظلوم [و به ناحق] کشته شود، برای وارثش تسلطی بر قاتل [جهت خونخواهی و دیه و عفو] قرار داده‌ایم، پس وارث مقتول نباید در کشتن زیاده روی کند؛ زیرا او [با قوانین صحیح و درستی چون دیه و قصاص] مورد حمایت قرار گرفته است. (اسراء، ۳۳)

۲۱. خوردن مال یتیم

وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَيْرَ
بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ
إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا

اموال یتیمان را [پس از رشدشان] به آنان
بدهید، و [اموال] پست و بی ارزش [خود]
را با [اموال] مرغوب و با ارزش [آنان]
عوض نکنید؛ و اموالشان را با ضمیمه
کردن به اموال خود نخورید؛ چون
گناهی بزرگ است (نساء، ۲)

۲۲. خوردن مال حرام

يَتَأْتِيهَا النَّاسُ كُلُّوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ
 حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوبَ
 الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾

ای مردم! از آنچه [از انواع میوه‌ها و خوردنی‌ها] در زمین حلال و پاکیزه است بخورید و از گام‌های شیطان پیروی نکنید؛ زیرا او نسبت به شما دشمنی آشکار است. (بقره، ۱۶۸)

۲۳. قطع رحم

وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ
 وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ
 وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ ۗ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ
 وَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٢٥﴾

آنان کسانی هستند که پیمان خدا را [که توحید و وحی و نبوت است] پس از استواری اش [با دلایل عقلی و علمی و براهین منطقی با عدم وفای به آن] می شکنند و آنچه را خدا پیوند خوردن به آن را فرمان داده است [مانند پیوند با پیامبران و کتابهای آسمانی و اهل بیت طاهرین و خویشان] قطع می نمایند و در زمین تباهی و فساد بر پا می کنند، آنانند که زیانکارند (رعد، ۲۵)

۲۴. ربا

يَتَّيِبُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا
 أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ
 تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ
 لِلْكَافِرِينَ ﴿١٣١﴾

ای اهل ایمان! ربا را که سودهای چند برابر است نخورید، و از خدا پروا کنید تا رستگار شوید. (۱۳۰) و از آتشی که برای کافران آماده شده است بپرهیزید. (۱۳۱)
 (آل عمران)

۲۵. کم فروشی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا أَكَالُوا عَلَىٰ

النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ

وَزَنُوهُمْ يَخْسِرُونَ ﴿٣﴾

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و
 مهربانی اش همیشگی
 وای بر کم فروشان! (۱) آنان که چون از مردم
 کالایی را با پیمانه و وزن می ستانند، تمام و
 کامل می ستانند، (۲) و چون برای آنان پیمانه
 و وزن کنند، کم می دهند. (۳) (مطففین)

۲۶. خودکشی

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ
إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

الْمُحْسِنِينَ

و در راه خدا انفاق کنید و [با ترک این کار پسندیده، یا هزینه کردن مال در راه نامشروع] خود را به هلاکت نیندازید، و نیکی کنید که یقیناً خدا نیکوکاران را دوست دارد (بقره، ۱۹۵)

۲۷. شرب خمر و قمار

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ
وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ
فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾

ای اهل ایمان! جز این نیست که همه مایعات مست کننده و قمار و بت‌هایی که [برای پرستش] نصب شده و پاره چوب‌هایی که به آن تفال زده می‌شود، پلید و از کارهای شیطان است؛ بنابراین از آنها دوری کنید تا [بر موانع راه سعادت] پیروز شوید. (مائده، ۹۰)

۲۸. غنا و آواز حرام

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ
 الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ
 عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
 مُّهِينٌ

برخی از مردم اند که سخنان باطل و سرگرم کننده را می خرند تا از روی نادانی [مردم را] از راه خدا گمراه کنند و آن را به مسخره بگیرند؛ برای آنان عذابی خوارکننده خواهد بود. (لقمان، ۶)

فصل چہارم: توبہ

الف) اوصاف رحمت و غفران الهی

بسیار آمرزنده

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا

ثُمَّ أَهْتَدَى

و مسلماً من آمرزنده کسی هستم که توبه کرد و ایمان آورد و کار شایسته انجام داد، سپس در راه مستقیم پایداری و استقامت ورزید. (طه، ۸۲)

حتمی نمودن رحمت بر خود

وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا
 فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى
 نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ
 مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ
 بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٤﴾

و هرگاه کسانی که به آیات ما ایمان می آورند به نزد تو آیند، بگو: سلام بر شما، پروردگارتان رحمت را بر خود مقرر کرده؛ بنابراین هر کس از شما به نادانی کار زشتی مرتکب شود، سپس بعد از آن توبه کند و [مفاسد خود را] اصلاح نماید [مشمول آمرزش و رحمت خدا شود]؛ زیرا او بسیار آمرزنده و مهربان است. (انعام، ۵۴)

تقدم رحمت بر غضب

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ
ذِي الطَّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾

که آمرزنده گناه و پذیرنده توبه، سخت کیفر و صاحب نعمت فراوان است. هیچ معبودی جز او نیست. بازگشت فقط به سوی اوست
(غافر، ۳)

مغفرت برای مؤمنان، عذاب برای مجرمان
(خوف و رجاء)

نَبِيِّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾

وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾

به بندگانم خبر ده که یقیناً من [نسبت به مؤمنان] بسیار آمرزنده و مهربانم. (۴۹) و اینکه عذابم [برای مجرمان] همان عذاب دردناک است. (۵۰) (حجر)

توفیق توبه از سوی خداوند

وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا حَتَّى
 إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ
 وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَنْ لَا
 مَلْجَأَ مِنْ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ
 لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ النَّوَّابُ الرَّحِيمُ

و [نیز رحمتش] شامل حال آن سه نفری [بود] که [با بهانه تراشی واهی از شرکت در جنگ] بازشان داشتند [و همه مسلمانان به دستور پیامبر با آنان قطع رابطه کردند] تا جایی که زمین با همه فراخیش بر آنان تنگ شد و [از شدت غصه، اندوه و عذاب وجدان] دل‌هایشان هم در تنگی و مزیقه قرار گرفت، و دانستند که هیچ پناهگاهی از خدا جز به سوی او نیست؛ پس خدا به رحمتش بر آنان توجه کرد تا توبه کنند؛ زیرا خدا بسیار توبه‌پذیر و مهربان است (توبه، ۱۱۸)

پذیرش توبه از سوی خداوند

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ

وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا

فَعَلْتُمْ ﴿٢٥﴾

اوست که توبه را از بندگانش می‌پذیرد و از گناهان درمی‌گذرد و آنچه را انجام می‌دهید می‌داند (شوری، ۲۵)

ب) امیدبخشی به بندگان گناه‌کار

نفی یأس و ناامیدی از رحمت خدا

قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ
 لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ
 الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيْمُ ﴿٥٣﴾

بگو: ای بندگان من که [با ارتکاب گناه] بر خود زیاده روی کردید! از رحمت خدا نومید نشوید، یقیناً خدا همه گناهان را می‌آمرزد؛ زیرا او بسیار آمرزنده و مهربان است (زمر، ۵۳)

ناامیدی از رحمت؛ نشانه کفر

يَبْنِي أَذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ
 وَأَخِيهِ وَلَا تَأْيَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ
 إِنَّهُ لَا يَأْيَسُ مِنَ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْكُفْرُ

الْكَافِرُونَ ﴿٨٧﴾

ای پسرانم! بروید آن گاه از یوسف و برادرش
 جستجو کنید و از رحمت خدا مأیوس
 نباشید؛ زیرا جز مردم کافر از رحمت
 خدا مأیوس نمی‌شوند (یوسف، ۸۷)

آمزش همه گناهان جز شرک

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ، وَيَغْفِرُ مَا
 دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ
 فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾

مسلماً خدا شرکی که به او ورزیده شود
 نمی‌آمرزد، و غیر آن را برای هر کس که
 بخواهد می‌آمرزد. و هر که به خدا شرک
 بیاورد، مسلماً گناه بزرگی را مرتکب شده
 است (نساء، ۴۸)

ترک گناهان کبیره؛ موجب محو گناهان صغیره

إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا نُهَوْنَ
عَنْهُ نَكْفِرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ
وَنُدْخِلْكُمْ مَدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

اگر از گناهان بزرگی که از آنها نهی می‌شوید دوری کنید، گناهان کوچکتان را از شما محو می‌کنیم، و شما را به جایگاهی ارزشمند وارد می‌کنیم (نساء، ۳۱)

عاقبت گناه کاران توبه کار

وَأَخْرُونَ أَعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا أَعْمَالًا

صَلِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ

عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٠٢﴾

و دیگرانی هستند که به گناهانشان اعتراف کردند، [و] اعمال شایسته را با اعمال بد درآمیختند، امید است خدا توبه آنان را بپذیرد زیرا خدا بسیار آمرزنده و مهربان است. (توبه، ۱۰۲)

ج) فضیلت توبه گران

محبوبیت نزد خداوند

... إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ

الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾

...یقیناً خدا کسانی را که بسیار توبه می کنند، و کسانی که خود را [با پذیرش انواع پاکی ها از همه آلودگی ها] پاکیزه می کنند. دوست دارد. (بقره، ۲۲۲)

همراهی با مؤمنان و بهره مندی از پاداش الهی

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا
وَأَعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ
فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ
يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾

مگر کسانی که [از گناه بزرگ نفاق] توبه کردند، و [مفاسد خود را] اصلاح نمودند، و به خدا تمسک جستند، و عبادتشان را برای خدا خالص ساختند؛ پس آنان در زمره مؤمنانند، و خدا به مؤمنان پاداشی بزرگ خواهد داد. (نساء، ۱۴۶)

د) شروط توبه

۱. عدم اصرار بر گناه

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا
 أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا الذُّنُوبَ بِهِمْ
 وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا
 عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾
 أُولَٰئِكَ جَزَاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ
 تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
 وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿١٣٦﴾

و آنان که چون کار زشتی مرتکب شوند یا بر خود ستم ورزند، خدا را یاد کنند و برای گناهانشان آمرزش خواهند؛ و چه کسی جز خدا گناهان را می‌آمرزد؟ و آگاهانه بر آنچه مرتکب شده‌اند، پافشاری نمی‌کنند؛ (۱۳۵) پاداش آنان آمرزشی است از سوی پروردگارشان، و بهشت‌هایی که از زیر [درختان] آن نهرها جاری است، در آن جاودانه‌اند؛ و پاداش عمل کنندگان نیکوست. (۱۳۶) (آل عمران)

۲. توبہ بہ ہنگام

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ
 يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ
 مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
 وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ
 السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمْ
 الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي بُتُّ الْأَكْثَرَ وَلَا الَّذِينَ
 يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ
 أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٨﴾

بی‌تردید توبه نزد خدا فقط برای کسانی است که از روی نادانی مرتکب کار زشت می‌شوند، سپس به زودی توبه کنند؛ اینانند که خدا توبه آنان را می‌پذیرد، و خدا همواره دانا و حکیم است. (۱۷) و برای کسانی که پیوسته کارهای زشت مرتکب می‌شوند، تا زمانی که مرگ یکی از آنان فرا رسد [و در آن لحظه که تمام فرصت‌ها از دست رفته] گوید: اکنون توبه کردم. و نیز برای آنان که در حال کفر از دنیا می‌روند توبه نیست. مسلماً برای اینان عذابی دردناک آماده کرده‌ایم.

(۱۸) (نساء)

۳. جبران و اصلاح گذشته

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ
بِجَهْلَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا
لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٩﴾

آن گاه پروردگارت به کسانی که از روی نادانی کار زشت مرتکب شدند، و بعد از آن توبه کردند و [مفاسد خود را] اصلاح نمودند، [لطف و عنایت دارد] زیرا پروردگارت پس از [توبه و اصلاح] بسیار آمرزنده و مهربان است. (نحل، ۱۱۹)

بهترین شیوه توبه

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا تُوْبُوْا اِلَى اللّٰهِ تُوْبَةً
 نَّصُوْحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ اَنْ يُّكْفِرَ عَنْكُمْ
 سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِي
 مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ﴿٨﴾

ای مؤمنان! به پیشگاه خدا توبه کنید، توبه‌ای خالص [که شما را از بازگشت به گناه بازدارد]؛ امید است پروردگارتان گناهانتان را از شما محو کند و شما را به بهشت‌هایی که از زیر [درختان] آن نهرها جاری است، درآورد، در آن روزی که خدا پیامبر و کسانی که همراه او ایمان آورده‌اند خوار نمی‌کند، نورشان پیشاپیش آنان و از سوی راستشان شتابان حرکت می‌کند، می‌گویند: ای پروردگار ما! نور ما را برای ما کامل کن و ما را بیمارز که تو بر هر کاری توانایی (تحریم، ۸)

هـ) آثار استغفار

۱. برخورداری از غفران و رحمت الهی

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ

يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا

و هر کس کار زشتی کند یا بر خود ستم ورزد، سپس از خدا آمرزش بخواهد، خدا را بسیار آمرزنده و مهربان خواهد یافت (نساء، ۱۱۰)

۲. نزول انواع نعمت‌ها

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا

﴿۱۰﴾ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿۱۱﴾

وَيُمِدِّدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ

﴿۱۲﴾ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا

پس [به آنان] گفتم: از پروردگارتان
 آمرزش بخواهید که او همواره بسیار
 آمرزنده است (۱۰) تا بر شما از آسمان
 باران پی در پی و با برکت فرستد، (۱۱)
 و شما را با اموال و فرزندان یاری کند،
 و برایتان باغ‌ها و نهرها پدید کند (۱۲)
 (نوح)

۳. ایمنی از عذاب

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ
فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ

يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾

و خدا بر آن نیست که آنان را در حالی
که تو در میان آنان به سر می‌بری
عذاب کند و تا ایشان طلب آمرزش
می‌کنند، خدا عذاب کننده آنان نخواهد
بود (انفال، ۳۳)